

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ДИСТАНЦІЙНОГО ТА
ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ**

Кафедра фінансів та обліку

**ФІНАНСОВА РОЗВІДКА: СВІТОВИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВІСТЬ ЙОГО
ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ**

кваліфікаційна робота
здобувачки вищої освіти
2 курсу заочної форми навчання
ХОМИК Соломія Романівна

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор
МЕЛЬНИК Степан Іванович

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту
«20» березня 2024 р., протокол № 10
завідувач кафедри фінансів та обліку

_____ **МЕЛЬНИК С. І.**

Львів 2024

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Центр післядипломної освіти, дистанційного та заочного навчання

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

_____ Степан МЕЛЬНИК

«20» листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХОМИК Соломії Романівни

1. Тема роботи «Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні».

керівник роботи МЕЛЬНИК Степан Іванович, доктор економічних наук, професор

затверджені розпорядженням директора ІУПБ від «17» листопада 2023 р. № 1403 о/с

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи «05» березня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові акти з питань протидії легалізації незаконно отриманих доходів та функціонування фінансової розвідки, наукова література із зазначеної тематики, дані статистичних видань та інтернет ресурси.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Фінансова розвідка як об'єкт теоретичного аналізу; особливості системи фінансової розвідки України; структурний аналіз фінансової розвідки; фінансова розвідка України крізь призму макроекономічних показників; аналіз діяльності підрозділу фінансової розвідки; значення та вплив фінансової розвідки на фінансову безпеку держави; світовий досвід побудови системи фінансової розвідки держави; формування удосконаленої теоретичної моделі системи фінансової розвідки України.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків). динаміка основних макроекономічних показників держави; динаміка міжнародного індексу прав власності для України; динаміка основних індикаторів складової МППВ «Право власності фізичних осіб»; динаміка основних складових індикатора «право власності фізичних осіб»; графічне представлення основних показників діяльності ДФМ; структура переданих ДФМ матеріалів до правоохоронних органів; структура переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів; механізм впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеку держави; механізм взаємодії суб'єктів протидії легалізації незаконних доходів на національному рівні; механізм взаємодії суб'єктів протидії легалізації незаконних доходів на міжнародному рівні; схематичне зображення методики розрахунку ризиків ФАТФ; теоретична модель фінансової розвідки України.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРІЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	МЕЛЬНИК С. І.		
2	МЕЛЬНИК С. І.		
3	МЕЛЬНИК С. І.		

7. Дата видачі завдання «20» листопада 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.12.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.01.2024	виконано
3	Написання другого розділу	01.02.2024	виконано
4	Написання третього розділу	01.03.2024	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	03.03.2024	виконано
6	Оформлення роботи	05.03.2024	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)

ХОМИК С. Р.

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

МЕЛЬНИК С. І.

(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Хомик С. Р. Фінансова розвідка: світовий досвід, можливість його використання в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2024.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано теоретичні засади функціонування фінансової розвідки держави. Здійснено оцінку діяльності фінансової розвідки в Україні. Реалізовано компаративний аналіз зарубіжних моделей фінансової розвідки. На основі проведеного аналізу запропоновано теоретичну модель фінансової розвідки держави, що ґрунтується на імплементації зарубіжного досвіду.

Ключові слова: фінансова розвідка, моніторинг, безпекова діяльність, ризики, загрози, модель.

ABSTRACT

Khomyk S. R. Financial intelligence: global experience, the possibility of its use in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 "Finance, banking and insurance". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2024.

The theoretical basis of the functioning of the state's financial intelligence was analyzed in the qualification work. An assessment of the activity of financial intelligence in Ukraine was carried out. A comparative analysis of foreign models of financial intelligence has been implemented. Based on the analysis, a theoretical model of state financial intelligence based on the implementation of foreign experience was proposed.

Keywords: financial intelligence, monitoring, security activity, risks, threats, model.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ	9
1.1. Фінансова розвідка як об'єкт теоретичного аналізу	9
1.2. Особливості системи фінансової розвідки України	13
1.3. Структурний аналіз фінансової розвідки	19
Висновки до розділу 1.	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ДЕРЖАВИ	28
2.1. Фінансова розвідка України крізь призму макроекономічних показників	28
2.2. Аналіз діяльності підрозділу фінансової розвідки	37
2.3. Значення та вплив фінансової розвідки на фінансову безпеку держави	41
Висновки до розділу 2.	46
РОЗДІЛ 3. ЗАПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В УКРАЇНИ.....	49
3.1. Світовий досвід побудови системи фінансової розвідки держави	49
3.2. Формування удосконаленої теоретичної моделі системи фінансової розвідки України	55
Висновки до розділу 3.	60
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65

ВСТУП

Актуальність теми. У контексті поточного євроінтеграційного курсу України, одним із ключових завдань є зменшення обсягів тіньової економіки та боротьба з легалізацією незаконно набутих доходів. Дослідження останніх десятиліть засвідчують про надзвичайно небезпечний рівень тіньової економіки в країні. Глобальні кризові явища, зокрема, пандемія COVID-19 та світова економічна криза, поглибили ці тенденції.

З огляду на вищезазначені фактори, протидія процесам тінізації економіки та легалізації незаконних доходів стає головним напрямком, що спрямований на забезпечення фінансової та економічної безпеки країни. Більш того, це також сприятиме інтеграції України у європейську спільноту. Тому, наукові розвідки, спрямовані на підвищення ефективності діяльності фінансової розвідки в процесі протидії легалізації незаконних доходів, мають високу актуальність у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних та прикладних аспектів забезпечення діяльності фінансової розвідки для протидії легалізації незаконно отриманих доходів та фінансування тероризму стали предметом наукових досліджень науковців, зокрема: Шнайдер Ф., Балануца О. О., Бисага К. В., Васильченко З. М., Возняковська Х. А., Гаврилишин А. П., Гаєвський І. М., Глущенко О. О., Гришова І. Ю., Гнатєва Т. М., Гулько Л. Г., Дмитренко Е. С., Дяченко О. П., Задоя А. О., Коваленко В. В., Копиця І. М., Кравчук А. О., Красноручський О. О., Куришко О. О., Користін О. Є., Павлов Д. М., Петрук О. М., Світлична В. Ю., Світлична Т. І., Сербина О. Г., Стечишин Т. Б., Тесленко В. І., Франчук В. І., Хвалінський С. О.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретичних засад та розробка рекомендацій щодо імплементації зарубіжного досвіду у діяльність вітчизняної фінансової розвідки.

Реалізація мети дослідження зумовила необхідність виконання наступних завдань дослідження:

- фінансова розвідка як об'єкт теоретичного аналізу;
- особливості системи фінансової розвідки України;
- структурний аналіз фінансової розвідки;
- фінансова розвідка України крізь призму макроекономічних показників
- аналіз діяльності підрозділу фінансової розвідки;
- значення та вплив фінансової розвідки на фінансову безпеку держави;
- світовий досвід побудови системи фінансової розвідки держави;
- формування удосконаленої теоретичної моделі системи фінансової розвідки України.

Об'єктом дослідження є безпекова діяльність у фінансовій сфері – фінансова розвідка.

Предметом дослідження є шляхи імплементації зарубіжного досвіду для удосконалення діяльності фінансової розвідки держави.

Методи дослідження. В процесі виконання дослідження було застосовано низку загальнонаукових методів дослідження, а саме: метод теоретичного, історичного та компаративного аналізу, метод індукції та дедукції, метод синтезу, статистичний та графічний методи, метод абстрагування, моделювання та теоретичного узагальнення, тощо.

Наукова новизна одержаних результатів:

- дістав подальший розвиток підхід до удосконалення системи фінансової розвідки держави, який вирізняється від існуючих імплементацією зарубіжного досвіду та розширенням повноважень підрозділу фінансової розвідки.

Основний зміст роботи. У першому розділі здійснено теоретичний аналіз фінансової розвідки як безпекової діяльності для встановлення її суті та особливостей. Здійснено структурно-функціональну характеристику фінансової розвідки.

У другому розділі здійснено аналіз системи фінансової розвідки держави в розрізі основних макроекономічних показників та показників ефективності діяльності підрозділу фінансової розвідки.

У третьому розділі проаналізовано міжнародний досвід формування системи фінансової розвідки, розроблено теоретичну модель фінансової розвідки шляхом імплементації зарубіжного досвіду.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (42 найменування на 5 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 69 сторінок, із них основний текст – 59 сторінок, які містять 12 рисунків та 15 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ

1.1. Фінансова розвідка як об'єкт теоретичного аналізу

У постійно змінному вимірі особистих і бізнесових фінансів ключовим аспектом, який дуже часто виступає в ролі міцного бастіону фінансової безпеки та сприяє фінансовому процвітання держави є безпекова діяльність під назвою фінансова розвідка. Цей вид безпекової діяльності, керований подвійним принципом перманентного контролю та транспарентності є, за своєю сутністю, багатогранною діяльністю, яка реалізується на перетині фінансової діяльності та стратегічного контролю.

Фінансова розвідка, також відома як фінансовий моніторинг або фінансовий трекінг. Тобто, це діяльність, яка передбачає спостереження і аналіз фінансових транзакцій і діяльності фінансових суб'єктів з метою виявлення і запобігання незаконним або підозрілим діям, таким як відмивання грошей, фінансування тероризму, шахрайство та інші фінансові злочини. Така діяльність включає в себе також збір, аналіз і звітність фінансових даних та інформації для забезпечення відповідності законодавчим і регуляторним вимогам [4].

Суть фінансової розвідки можна узагальнити таким чином [17]:

- виявлення підозрілих дій – фінансова розвідка передбачає постійний аналіз фінансових транзакцій і рахунків з метою виявлення незвичайних або підозрілих операцій, що можуть свідчити про незаконну або неетичну поведінку фінансових контрагентів;

- дотримання правових норм – фінансова розвідка забезпечує дотримання фізичними особами, підприємствами і фінансовими установами відповідних законів і правових норм;

- зменшення ризиків – фінансова розвідка допомагає зменшити ризики, пов'язані з фінансовими злочинами, шляхом виявлення та своєчасного повідомлення про потенційні загрози;

- захист фінансових систем – шляхом відстеження і повідомлення про підозрілі дії фінансова розвідка допомагає захистити безпеку і стабільність фінансової системи;

- законодавчі заходи – фінансова розвідка забезпечує отримання владними структурами доказів та інформації, необхідних для розслідування та переслідування фінансових злочинців.

Історія фінансової розвідки бере свій відлік з початку XX століття, коли уряди і фінансові установи почали визнавати та озвучувати нагальну потребу в боротьбі з відмиванням грошей та іншими фінансовими злочинами.

Ось деякі ключові віхи в історії становлення фінансової розвідки [37]:

- Закон про банківську таємницю (Bank Secrecy Act, BSA), прийнятий в Сполучених Штатах Америки (1970 р.). BSA був однією з перших значущих законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з відмиванням грошей. Він вимагав від фінансових установ звітувати про певні транзакції та вести облік своїх клієнтів, що дозволило владі відстежувати та розслідувати підозрілі фінансові операції;
- Міжнародна група з боротьби з відмиванням грошей (Financial Action Task Force, FATF) (1989 р.). FATF була створена для розробки і сприяння міжнародним стандартам в галузі боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Вона відіграла важливу роль у формуванні глобальних зусиль у сфері ПВГ/ФТ;
- Директиви Європейського Союзу щодо боротьби з відмиванням грошей (1990-і роки). ЄС ввів ряд директив, в яких визначено загальні стандарти для країн-членів щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму;
- Закон США «Патріот» (USA PATRIOT Act) (2001). Після подій 11 вересня 2001 р. закон «Патріот» розширив регуляції ПВГ/ФТ в США, зміцнивши здатність уряду відстежувати фінансові транзакції;
- Глобальне розширення. Протягом років фінансова розвідка стала глобальним зусиллям, і країни по всьому світу впроваджують власні

ПВГ/ФТ закони та створюють фінансові розвідувальні підрозділи (ФРП) для відстеження та повідомлення про підозрілі транзакції.

Сьогодні фінансова розвідка є невід'ємною частиною глобальних зусиль боротьби з фінансовими злочинами та забезпеченням безпеки міжнародної фінансової системи. Вона базується на технологіях, аналізі даних і міжнародному співробітництві для виявлення та вирішення нових загроз у фінансовому секторі.

Фінансова розвідка виступає як важливий інструмент безпеки у різних аспектах, допомагаючи урядам, фінансовим установам та регулюючим органам захищати свої фінансові системи та боротися з незаконною фінансовою діяльністю.

Ось деякі ключові ознаки фінансової розвідки як безпекової діяльності [31; 41]:

- виявлення підозрілих транзакцій – системи фінансової розвідки розроблені для виявлення незвичайних або підозрілих фінансових транзакцій. Аналізуючи певні індикатори, поведінку та дані про транзакції, ці системи можуть відзначати транзакції, які можуть свідчити про відмивання грошей, фінансування тероризму чи інші незаконні дії. Виявлення підозрілих транзакцій на ранніх етапах є важливим для запобігання використанню фінансової системи злочинними організаціями;
- запобігання відмиванню грошей – фінансова розвідка відіграє значущу роль у запобіганні відмиванню грошей, що включає в себе приховування походження незаконно отриманих коштів. Системи моніторингу допомагають відстежувати рух коштів через кордони та різні фінансові канали, роблячи процес відмивання грошей через легітимні канали більш складним;
- боротьба з фінансуванням тероризму – фінансова розвідка є важливим для ідентифікації та переривання потоку коштів до терористичних організацій. Він дозволяє органам влади відстежувати фінансову

діяльність осіб та груп, підозрюваних у підтримці тероризму, та приймати відповідні правові заходи;

- забезпечення дотримання регулятивних вимог – фінансові установи повинні дотримуватися вимог щодо боротьби з відмиванням грошей та перевірки клієнтів. Фінансова розвідка забезпечує виконання цих правил, підтверджуючи ідентичність клієнтів та інформуючи регуляторні органи про підозрілу діяльність;
- оцінка та зменшення ризиків – фінансовий моніторинг допомагає оцінювати та зменшувати ризики, пов'язані з фінансовими злочинами. Виявляючи вразливості в фінансовій системі та розуміючи зростаючі загрози, можна відповідним чином коригувати заходи безпеки для захисту від майбутніх атак;
- обмін даними та міжнародне співробітництво – багато ініціатив фінансової розвідки передбачають міжнародне співробітництво та обмін інформацією між країнами та фінансовими установами. Ця співпраця покращує безпеку, сприяючи обміну інформацією щодо потенційних загроз, руху коштів та злочинних організацій, що діють за межами державних кордонів;
- підвищення національної безпеки – фінансова розвідка є невід'ємною частиною заходів національної безпеки. Він допомагає відстежувати фінансову діяльність осіб та суб'єктів, які займаються організованою злочинністю, корупцією та іншою діяльністю, яка становить загрозу безпеці країни;
- інструмент для проведення розслідувань – дані фінансової розвідки можуть бути використані як докази у розслідуваннях та судових процесах. Вони допомагають правоохоронним органам створювати справи проти осіб чи організацій, які займаються фінансовими злочинами;
- моніторинг дотримання – регулюючі органи використовують фінансову розвідку для забезпечення того, що фінансові установи дотримуються

правил і правових норм, спрямованих на збереження стабільності та безпеки фінансової системи. Недотримання цих норм може призвести до застосування покарання та санкцій.

1.2. Особливості системи фінансової розвідки України

Система фінансової розвідки в Україні має важливе призначення у запобіганні фінансовим злочинам та легалізації незаконно отриманих доходів. Система фінансової розвідки в Україні виконує численні завдання, серед яких [25]:

- ❖ збір та аналіз інформації щодо фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму.
- ❖ збір та аналіз інформації про виведення коштів за кордон.
- ❖ збір та аналіз інформації щодо легалізації незаконно отриманих доходів.

Діяльність фінансової розвідки регулюється рядом законодавчих актів, включаючи Закон України «Про фінансовий моніторинг» та інші нормативні документи. Україна, як держава, створила власні органи фінансової розвідки, які відповідають за фінансовий моніторинг та контроль за фінансовими операціями. Одним з ключових органів є Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМ).

Україна також активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Група дій проти фінансування тероризму (FATF) для впровадження міжнародних стандартів фінансового моніторингу та боротьби з легалізацією незаконно отриманих коштів. В результаті, система фінансової розвідки в Україні успішно виявляє та блокує фінансові потоки, що можуть бути пов'язані з злочинною діяльністю, зокрема в процесі боротьби з організованою злочинністю та протидією корупції також і в глобальному вимірі [21].

Загалом для позначення окресленого виду безпекової діяльності використовується кілька термінів, зокрема «фінансова розвідка», «фінансовий моніторинг», «фінансовий контроль» та «фінансовий трекінг». Проведемо теоретичний аналіз підходів до визначення зазначених понять, результати представимо у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Основні підходи до трактування поняття «фінансовий моніторинг»

№	Автори	Трактування
1	Законодавство України	сукупність заходів, що вживаються суб'єктами фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії, що включають проведення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу
2	Бірюкова Я.	система безперервного моніторингу найважливіших поточних результатів фінансової діяльності компаній на фінансовому ринку, яка постійно змінюється
3	М. Бормотова К. Мухіна	Система фінансового контролю, спрямована на протидію й запобігання легалізації грошей та іншого майна, отриманих злочинним шляхом як в окремих суб'єктах господарювання, так і в масштабі всієї країни
4	Воронова Л.	Система постійного спостереження за найважливішими поточними результатами фінансової діяльності підприємства в умовах постійно змінної кон'юнктури фінансового ринку
5	Васюк М.	Складова фінансової безпеки, яка визначає сукупність взаємопов'язаних заходів державного сектору за безпосередньою участю суб'єктів приватного сектору для формування загальнодержавної багатовіджерельної аналітичної бази даних з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
6	Гаврилишин А.	Сукупність заходів суб'єктів фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції щодо віднесення їх до таких, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження з наступним переданням їх правоохоронним органам
7	Грабчук О. Супрунова І.	Сукупність методичних, організаційних, нормативно-правових та інституційних заходів, спрямованих на ефективне функціонування національної системи боротьби з фінансуванням тероризму

8	Грубляк О., Карвацький М., Лисенко Ж.	функціонування організаційно-правового механізму, який дозволить констатувати фінансові операції сумнівного характеру, комплексно аналізувати отриману інформацію та в необхідних випадках інформувати правоохоронні органи держави із чітко визначеною кінцевою метою всіх вищевказаних елементів, якою є мінімізація легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом
9	Задоя А., Ткаченко І.	форма фінансового контролю, спрямовану на виявлення фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, при цьому фінансовий моніторинг здійснюється за методом спостереження та верифікації
10	Канцір І., Брицька М.	Економіко-правовий механізм у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
11	Клименко А.	специфічна форма фінансового контролю, що здійснюється уповноваженими державними органами у сфері фінансового контролю та суб'єктами первинного фінансового моніторингу та призначена для виявлення операцій, пов'язаних з відмиванням коштів
12	Костюченко О., Кривуля К.	Система заходів із здійснення постійного спостереження за діяльністю комерційного банку, збору і систематизації даних про його фінансовий стан для оцінки поточного стану справ у банківській сфері і прогнозування його розвитку на перспективу
13	Патюта І.	фінансовий моніторинг дещо схожий на концепцію фінансового контролю, але фінансовий моніторинг є більш широким поняттям, оскільки передбачає безперервний моніторинг, що дозволяє прогнозувати ризики відмивання грошей
14	Сюркало Б.	Складова системи фінансового планування банку, на основі якої формується єдина база даних планування діяльності при безперервному зборі, систематизації та обробці інформації
15	Кузьменко О., Бойко А., Яровенко Г., Доценко Т.	Комплекс фінансових, правових, нормативних заходів, спрямованих на запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що проводяться на різних рівнях функціонування фінансової системи, для забезпечення економічної, фінансової, національної безпеки держави

Розроблено на основі [6; 7; 9; 13; 22; 26].

Загалом окреслені терміни мають однаків сутнісний зміст, а їх вживання обмовлено усталеними практиками. Вважаємо, що більш доцільним є вживання терміну «фінансова розвідка», оскільки розвідка полягає у зборі та ґрунтовному аналізі даних, натомість моніторинг передбачає збір та первинний аналіз даних.

Одним із головних викликів для фінансової розвідки України є постійне удосконалення методів і технологій, зокрема й цифрових, які застосовуються у злочинних цілях та формують нові види фінансової злочинності. Для виявлення таких злочинів система фінансової розвідки повинна мати наявності сучасні технології та бути забезпеченою обміном інформацією з міжнародними партнерами [30; 38].

Варто зауважити, що фінансова розвідка є ключовим елементом національної безпеки, оскільки вона перешкоджає процесам фінансування тероризму, організованої злочинності та іншим загрозам для країни національного масштабу. Тому такий вид безпекової діяльності спрямований не лише на протидію фінансовим загрозам, а й на забезпечення національної безпеки.

Наша держава постійно вдосконалює свою систему фінансової розвідки, щоб підвищити її ефективність та відповідність міжнародним стандартам. Важливим аспектом цієї діяльності є співпраця з громадськістю та підвищення обізнаності громадян щодо фінансового моніторингу та його ролі у національній безпеці.

Перейдемо до наступного етапу нашого дослідження – встановлення особливостей законодавства різних країн у сфері діяльності фінансової розвідки, результати якого представимо у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2.

**Характеристика законодавства у сфері боротьби з легалізацією
незаконних доходів у країнах світу**

КРАЇНА	ЗАКОНОДАВСТВО	ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
США	законодавство про боротьбу з відмиванням грошей, який є складовою законодавства по боротьбі із зловживаннями наркотиками; – законодавство про корумповані організації, а також ті, що знаходяться під впливом рекетирів; – законодавство про психотропні речовини; – законодавство про забезпечення всеосяжного механізму для знищення та перешкоджання тероризму	Ув'язнення строком до 20 років. Штраф до 500 тис. дол. або на суму, що вдвічі перевищує сукупну суму угод, по відношенню до яких пред'явлено обвинувачення (в залежності від того, яка сума більше).
Великобританія	– законодавство про карну відповідальність за легалізацію доходів, отриманих у результаті злочинних дій; – законодавство про протидію відмиванню грошей	Покарання до 14 років позбавлення волі та штраф; за розголошення інформації до 5 років; за недонесення про операції, що стали відомими, за «відмивання» грошей до 5 років
Австрія	– законодавство про валютні операції; – законодавство про банківську справу; – Доповнення до Кримінального кодексу про відповідальність за відмивання грошей	Ув'язнення на термін більше 3
Німеччина	– законодавство про боротьбу з торгівлею наркотиками та іншими формами організованої злочинності; – законодавство про виявлення доходів, отриманих злочинним шляхом	Позбавлення волі на термін більше року.
Польща	– Закон від 16 листопада 2000 р. «Про протидію відмиванню грошей та фінансуванню тероризму»	Позбавленням волі від 6 місяців до 10 років, передбачається конфіскація майна
Італія	– Закон № 646 «Про боротьбу з мафією», – Закон № 55 «Про діяльність фінансово-кредитних інститутів країни»	Позбавлення волі на строк від 7 до 12 років та штраф. Покарання може бути збільшене, якщо такі дії здійснюють посадові особи

Джерело: [2; 5; 16].

Проведений теоретичний та порівняльний аналіз довів, що існує різноманітність моделей та законодавчих принципів функціонування фінансової розвідки в різних країнах світу. Модель фінансової розвідки, яка діє в Україні, в основному спрямована на адміністративний підхід. Така ситуація визначає сферу компетенції та відповідальності фінансової розвідки в Україні. На основі проведеного дослідження можемо виділити основні переваги організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні [20]:

- розробка різних джерел інформації щодо сумнівних та ризикових фінансових операцій;
- встановлення високого рівня співпраці та кооперації у боротьбі з легалізацією незаконно набутих доходів;
- обмеження передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам з метою захисту конфіденційності і запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури;
- вимога до комерційних банків про надання інформації про підозрілі банківські рахунки, що в них відкриваються;
- встановлення високого рівня співпраці між фінансовою розвідкою та правоохоронними органами.

Отже, в Україні існує система фінансової розвідки, яка грає ключову роль у виявленні та запобіганні фінансовим правопорушенням, легалізації незаконно набутих доходів і фінансуванню тероризму. Різні суб'єкти, такі як фінансові установи, банки, страхові компанії, а також юридичні та фізичні особи, що здійснюють певні фінансові операції, зобов'язані надавати звіти про ці операції до Державної служби фінансового моніторингу (ДСФМ).

ДСФМ проводить аналіз вхідної фінансової інформації та виявляє підозрілі операції, які можуть свідчити про фінансові правопорушення або фінансування тероризму. Важливо відзначити, що Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як Група дій проти фінансування тероризму (FATF) та Європейський комітет з фінансового

моніторингу (MONEYVAL), для впровадження міжнародних стандартів фінансового моніторингу.

Крім того, фінансова розвідка приділяє велику увагу захисту особистих даних, які збираються в процесі фінансового моніторингу. Україна постійно вдосконалює свою систему фінансового моніторингу, розширює кількість суб'єктів, які обов'язково повинні надавати звіти, і розробляє нові інструменти для виявлення фінансових правопорушень.

1.3. Структурний аналіз фінансової розвідки

Аби сформувати чітке уявлення та достатній ступінь ясності щодо сутності та специфіки системи фінансової розвідки України, необхідно здійснити її структурно-функціональну характеристику як виду безпекової діяльності. Така характеристика включатиме в себе ідентифікацію суб'єктів фінансової розвідки, дослідження їхньої ієрархії і визначення видів операцій, які підлягають контролю. Першим кроком буде встановлення суб'єктів, що здійснюють цей вид безпекової діяльності. Крім того, слід обов'язково структурувати усі суб'єкти фінансової розвідки щоб визначити їхні основні функціональні характеристики.

Важливо відзначити, що в рамках вітчизняної системи фінансової розвідки діють два типи суб'єктів [32]:

- державні суб'єкти фінансової розвідки, головною метою яких є розробка норм та правил, за якими функціонують інші суб'єкти фінансової розвідки. Вони накопичують інформацію від інших суб'єктів, які займаються фінансовою розвідкою, та формують остаточні висновки та рішення;
- первинні суб'єкти фінансової розвідки, головна функція яких полягає в безпосередньому проведенні фінансової розвідки відповідно до законодавчо визначеного порядку та правил, з використанням внутрішніх норм для цього виду діяльності. Первинні суб'єкти

фінансової розвідки повинні перебувати під особливим контролем з боку державних органів і бути належним чином зареєстрованими. Крім того, вони зобов'язані повідомляти про підозрілі операції та складати відповідні звітні матеріали.

Отож, наступним кроком буде встановлення структури суб'єктів фінансової розвідки в Україні та надання їхньої короткої характеристики. Результати будуть представлені у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3.

Суб'єкти фінансової розвідки

Первинні		Державні
Звичайні	Спеціально визначені суб'єкти фінансової розвідки	
• банки; • страхові компанії, страхові брокери; • кредитні спілки; • інші фінансові установи; • платіжні організації; • ломбарди; • товарні біржі; • учасники фондового ринку; • оператори поштового зв'язку; • філії/представництва нерезидентів, які надають фінансові послуги в Україні; • постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів; • інші юридичні особи, які надають окремі фінансові послуги	• аудитори, аудиторські фірми; • бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; • суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; • адвокатські бюро, об'єднання, адвокати; • нотаріуси; • суб'єкти господарювання, які надають юридичні послуги; • особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичні особами; • посередники в операціях з купівлі-продажу нерухомого майна (ріелтори); • продавці за готівку дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них; • суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри	• НБУ; • Міністерство фінансів України; • Міністерство юстиції України; • НКЦПФР; • Міністерство цифрової трансформації України; • Державна служба фінансового моніторингу

Джерело: [10; 33; 34].

Варто відзначити, що на спеціально визначених суб'єктів фінансової розвідки покладаються певні вимоги та зобов'язання. Зокрема, вони зобов'язані інформувати державних суб'єктів про підозрілі чи високоризикові операції. Важливим кроком для реалізації нашого дослідження є визначення ієрархії суб'єктів фінансової розвідки та їх підпорядкованості, як це представлено у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4.

Підпорядкованість суб'єктів фінансової розвідки

Державний суб'єкт фінансового моніторингу	Первинні суб'єкти фінансового моніторингу
НБУ	• банки; • страхові компанії, страхові брокери; • кредитні спілки; • інші фінансові установи; • платіжні організації; • ломбарди; • оператори поштового зв'язку; • філії/представництва нерезидентів, які надають фінансові послуги в Україні; • інші юридичні особи, які надають окремі фінансові послуги
Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку	• товарні біржі; • учасники фондового ринку
Міністерство цифрової трансформації	• постачальники послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів
Державна служба фінансового моніторингу	• суб'єкти аудиторської діяльності (аудитори, аудиторські фірми); • бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають послуги з бухгалтерського обліку; • суб'єкти господарювання, що здійснюють консультування з питань оподаткування; • посередники в операціях з купівлі-продажу нерухомого майна (ріелтери); • продавці за готівку дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них; • суб'єкти господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри
Міністерство юстиції України	• адвокатські бюро, об'єднання, адвокати; • нотаріуси; • суб'єкти господарювання, які надають юридичні послуги; • особи, які надають послуги щодо створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами

Джерело: [33; 34].

Аналіз розподілу первинних суб'єктів фінансової розвідки у порядку їх підпорядкування державним суб'єктам дозволяє визначити внутрішні механізми взаємодії та взаємозв'язки, які виникають під час реалізації заходів по боротьбі з легалізацією кримінально набутих доходів. Встановлення такого роду інформації служитиме основою для розробки заходів з підвищення ефективності системи фінансової розвідки держави та пошуку способів покращення міжнародного співробітництва та взаємодії в досліджуваний сфері, що буде важливим внеском у забезпечення фінансової та національної безпеки.

Здійснюючи аналіз основних суб'єктів фінансової розвідки та розглядаючи їхню структуру, можемо визначити види операцій, які підлягають фінансовому контролю. Такі операції зазвичай отримують статус порогових та підлягають обов'язковому контролю. У таблиці 1.5 наведено критерії для визначення порогових операцій, тих, які потребують проведення моніторингу.

Таблиця 1.5.

Порогові суми фінансової операції

Заходи фінансової розвідки відсутні	Здійснюються заходи фінансової розвідки	
	належна перевірка	можливе повідомлення
<i>для переказу безготівкових коштів для зарахування на рахунок отримувача в оплату вартості товарів, робіт, послуг, погашення зобов'язання за кредитом</i>		
менше 30 тис. грн	від 30 тис. грн до 400 тис. грн	≥ 400 тис. грн (≥ 55 тис. грн – для суб'єктів господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри)
<i>для переказу готівкових коштів</i>		
5 тис. грн та менше (можна без ідентифікації особи платника, у т.ч. при переказі без відкриття рахунка)	більше 5 тис. грн до 400 тис. грн	≥ 400 тис. грн (≥ 55 тис. грн – для суб'єктів, які проводять лотереї та/або азартні ігри)

Джерело: [3; 18].

На сьогодні, розмір порогових сум для проведення фінансової розвідки вважається досить оптимальним і таким, що сприятиме створенню ефективної системи фінансової розвідки в державі. Протягом останнього десятиріччя ми стали свідками появи та активного використання нового фінансового інструменту – криптовалюти, відомої також як віртуальний актив. Для цього конкретного виду операцій встановлюються трохи відмінні порогові суми, що дозволяють здійснювати фінансовий моніторинг і контролювати різні типи операцій, здійснюваних суб'єктами. Аналіз порогових сум для моніторингу операцій з криптовалютами наведено в таблиці 1.6.

Таблиця 1.6.

Порогові суми для операцій з крипто валютами

<i>обсяг операції з віртуальними валютами:</i>	
< 30 тис. грн або в іноземній валюті в еквіваленті за офіційним курсом НБУ	≥ 30 тис. грн або в іноземній валюті в еквіваленті за офіційним курсом НБУ
<i>заходи фінансової розвідки, які проводяться:</i>	
забезпечується наявність як мінімум такої інформації: • номер рахунка/електронного гаманця або унікальний номер електронного платіжного засобу чи наперед оплаченої картки; • номер рахунка або унікального номера електронного платіжного засобу отримувача або наперед оплаченої картки; • якщо відсутні електронний гаманець – наводиться унікальний номер фінансової інформації	процедура належної перевірки, яка включає ідентифікацію та верифікацію клієнта

Джерело: [3; 18].

Проте варто зауважити, що відповідно до чинного законодавства, окрім зазначених порогових сум, певні види операцій можуть теж бути прирівняними до порогових. Для цього вони повинні відповідати певним критеріям, перелік яких представлено у таблиці 1.7.

Таблиця 1.7.

Перелік операцій, що потенційно можуть потрапити під фінансовий моніторинг та контроль

№	ОПЕРАЦІЯ	СТАТУС	ЗАХОДИ
1	зарахування/переказ коштів, коли одна зі сторін (учасників) має реєстрацію / проживання / місце знаходження у державі, що не виконує належним чином рекомендації ФАТФ та інших міжнародних організацій подібного напрямку. До таких ситуацій належить і наявність в однієї з осіб рахунку в банку у такій країні (навіть, якщо він не задіяний в операції). Такі країни визначаються відповідно до законодавства та оприлюднюються на веб-сайті Державної служби фінансового моніторингу (зараз це Іран та КНДР)	Порогова операція	Фінансовий моніторинг
2	фінансові операції політично значущих осіб, членів їхньої сім'ї/пов'язаних осіб	Порогова операція	Фінансовий моніторинг
3	фінансові операції з переказу коштів за кордон, у т.ч. числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорів	Порогова операція	Фінансовий моніторинг
4	фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів)	Порогова операція	Фінансовий моніторинг

Джерело: [23; 34].

Проведена структурна характеристика системи фінансової розвідки України дає змогу констатувати, що система є відносно самодостатньою та збалансованою. Структуризація та систематизація фінансових операцій, встановлення порогових операцій має вагоме значення для протидії загрозам фінансового характеру та сприятиме забезпеченню фінансової і національної безпеки.

Висновки до розділу 1

Уточнено теоретичний зміст фінансової розвідки як безпекової діяльності, що полягає у: виявленні підозрілих дій – фінансова розвідка передбачає постійний аналіз фінансових транзакцій і рахунків з метою виявлення незвичайних або підозрілих операцій, що можуть свідчити про незаконну або неетичну поведінку фінансових контрагентів; дотриманні правових норм – фінансова розвідка забезпечує дотримання фізичними особами, підприємствами і фінансовими установами відповідних законів і правових норм; зменшенні ризиків – фінансова розвідка допомагає зменшити ризики, пов'язані з фінансовими злочинами, шляхом виявлення та своєчасного повідомлення про потенційні загрози; захисті фінансових систем – шляхом відстеження і повідомлення про підозрілі дії фінансова розвідка допомагає захистити безпеку і стабільність фінансової системи.

Синтезовано основні ключові ознаки фінансової розвідки як безпекової діяльності: виявлення підозрілих транзакцій – системи фінансової розвідки розроблені для виявлення незвичайних або підозрілих фінансових транзакцій; запобігання відмиванню грошей – фінансова розвідка відіграє значущу роль у запобіганні відмиванню грошей, що включає в себе приховування походження незаконно отриманих коштів; боротьба з фінансуванням тероризму – фінансова розвідка є важливим для ідентифікації та переривання потоку коштів до терористичних організацій; забезпечення дотримання регулятивних вимог – фінансові установи повинні дотримуватися вимог щодо боротьби з відмиванням грошей та перевірки клієнтів; оцінка та зменшення ризиків – фінансовий моніторинг допомагає оцінювати та зменшувати ризики, пов'язані з фінансовими злочинами; обмін даними та міжнародне співробітництво – багато ініціатив фінансової розвідки передбачають міжнародне співробітництво та обмін інформацією між країнами та фінансовими установами; підвищення національної безпеки – фінансова розвідка є невід'ємною частиною заходів національної безпеки;

інструмент для проведення розслідувань – дані фінансової розвідки можуть бути використані як докази у розслідуваннях та судових процесах; моніторинг дотримання – регулюючі органи використовують фінансову розвідку для забезпечення того, що фінансові установи дотримуються правил і правових норм, спрямованих на збереження стабільності та безпеки фінансової системи.

Проаналізовано основні підходи до трактування поняття «фінансова розвідка», «фінансовий моніторинг» в результаті чого зроблено висновок, що окреслені терміни мають однаків сутнісний зміст, а їх вживання обмовлено усталеними практиками. Встановлено, що більш доцільним є вживання терміну «фінансова розвідка», оскільки розвідка полягає у зборі та ґрунтовному аналізі даних, натомість моніторинг передбачає збір та первинний аналіз даних.

Здійснено компаративний аналіз, в результаті якого визначено особливості законодавства різних країн у сфері фінансової розвідки. Проведений компаративний аналіз продемонстрував, вітчизняна модель в основному спрямована на адміністративний підхід, що визначає сферу компетенції та відповідальність фінансової розвідки в Україні. На основі проведеного аналізу виокремлено основні переваги організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні: розробка різних джерел інформації щодо сумнівних та ризикових фінансових операцій; встановлення високого рівня співпраці та кооперації у боротьбі з легалізацією незаконно набутих доходів; обмеження передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам з метою захисту конфіденційності і запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури; вимога до комерційних банків про надання інформації про підозрілі банківські рахунки, що в них відкриваються; встановлення високого рівня співпраці між фінансовою розвідкою та правоохоронними органами.

Здійснено структурно-функціональну характеристику фінансової розвідки як діяльності та встановлено її основних суб'єктів: державні

суб'єкти фінансової розвідки, головною метою яких є розробка норм та правил, за якими функціонують інші суб'єкти фінансової розвідки. Вони накопичують інформацію від інших суб'єктів, які займаються фінансовою розвідкою, та формують остаточні висновки та рішення; первинні суб'єкти фінансової розвідки, головна функція яких полягає в безпосередньому проведенні фінансової розвідки відповідно до законодавчо визначеного порядку та правил, з використанням внутрішніх норм для цього виду діяльності.

Визначено ієрархію суб'єктів фінансової розвідки та їх підпорядкованості. Такий аналіз дав змогу встановити внутрішні механізми взаємодії та взаємозв'язки, які виникають під час реалізації заходів по боротьбі з легалізацією кримінально набутих доходів. Встановлення такого роду інформації служитиме основою для розробки заходів з підвищення ефективності системи фінансової розвідки держави та пошуку способів покращення міжнародного співробітництва та взаємодії в досліджуваний сфері, що буде важливим внеском у забезпечення фінансової та національної безпеки.

Ідентифіковано основні критерії для визначення операцій, які підлягають фінансовому контролю. Такі операції зазвичай отримують статус порогових. Для крипто валют встановлено трохи відмінні порогові суми, що дозволяють здійснювати фінансовий моніторинг і контролювати різні типи операцій, здійснюваних суб'єктами. Також встановлено перелік операцій, що потенційно можуть потрапити під фінансовий моніторинг та контроль, серед яких зарахування/переказ коштів, коли одна зі сторін (учасників) має реєстрацію / проживання / місце знаходження у державі, що не виконує належним чином рекомендації ФАТФ; фінансові операції політично значущих осіб, членів їхньої сім'ї/пов'язаних осіб; фінансові операції з переказу коштів за кордон, у т.ч. числі до держав, віднесених Кабінетом Міністрів України до офшорів; фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів).

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ ДЕРЖАВИ

2.1. Фінансова розвідка України крізь призму макроекономічних показників

Встановлення ефективності системи фінансової розвідки держави є доволі складним завданням. Складність оцінки витікає із багатогранності фінансового сектору та багатовекторного спрямування ризиків та загроз для фінансової системи. Прояв цих загроз має місце у різних сферах національного господарства та економіки. Відповідно, доволі важко оцінити вплив різних факторів на фінансову систему та встановити ефективність прийнятих контрзаходів протидії їм [12]. Водночас показники, що безпосередньо характеризують діяльність підрозділу фінансової розвідки теж не демонструють валідних результатів. Оскільки, кількість виявлених операцій та переданих справ не може повноцінно демонструвати ефективність роботи підрозділу фінансової розвідки бо для цього слід встановити так зване мірило оцінки [1]. Скажімо, кількість виявлених операцій не демонструє відсоткового значення, тобто який відсоток операцій залишились непоміченими для системи фінансової розвідки держави. Більш того, зростання кількості виявлених операцій, не завжди є наслідком інтенсифікації діяльності підрозділу фінансової розвідки, а може бути результатом інтенсифікації зусиль недобросовісних контрагентів та учасників тіньового ринку, що викликано різного роду обставинами (недосконалістю законодавства та утворенні «законодавчих шпаринок», зміни економічної та фінансової кон'юнктури, зниження рівня фінансової дисциплінованості тощо).

У цьому підрозділі проведемо аналіз фінансової розвідки України крізь призму макроекономічних показників, що в певній мірі відображають стан фінансової системи, а отже є індикаторами діяльності підрозділу фінансової

розвідки. До основних макроекономічних показників, що опосередковано є індикаторами діяльності підрозділу фінансової розвідки зарахуємо:

- індекс сприйняття корупції;
- рівень тіньової економіки;
- індекс легкості ведення бізнесу.

Основні результати розрахунків окреслених показників представимо у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Розрахунок основних макроекономічних показників держави

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Індекс сприйняття корупції	30	32	30	33	32	33
Рівень тіньової економіки	32	29	27	30	32	34
Індекс легкості ведення бізнесу	80	76	71	64	61	64

Попри те, що такий підхід до розрахунків створює досить плутаний контекст, він є доволі простий у своїй розрахунковій логіці та не потребує значної кількості вхідних даних для реалізації оцінки. Однак, достовірність оцінки системи фінансової розвідки не може бути високою, оскільки окреслені показники не можуть відображають якісної складової діяльності підрозділів фінансової розвідки. Наприклад, розрахунок виявлених, сформованих та переданих матеріалів не завжди достовірно відображає якість функціонування системи фінансової розвідки держави. Проте, табуляція окреслених показників надає можливість визначити відносний рівень ефективності фінансової розвідки країни, при цьому несучи надзвичайно скромні витрати на аналітичні дослідження. Отже, у межах нашого дослідження, результативність фінансової розвідки буде визначатися за допомогою дуального підходу: визначення основних макроекономічних

показників, які опосередковано відображають ефективність системи фінансової розвідки держави. На наступному етапі проведемо аналіз діяльності підрозділу фінансової розвідки (кількості матеріалів, які виявлені, сформовані та передані в органи правопорядку), що також відображають ефективність функціонування системи фінансової розвідки держави.

Отож, динаміку основних макроекономічних показників, які відображають ефективність системи фінансової розвідки представимо також графічно, на рисунку 2.1.

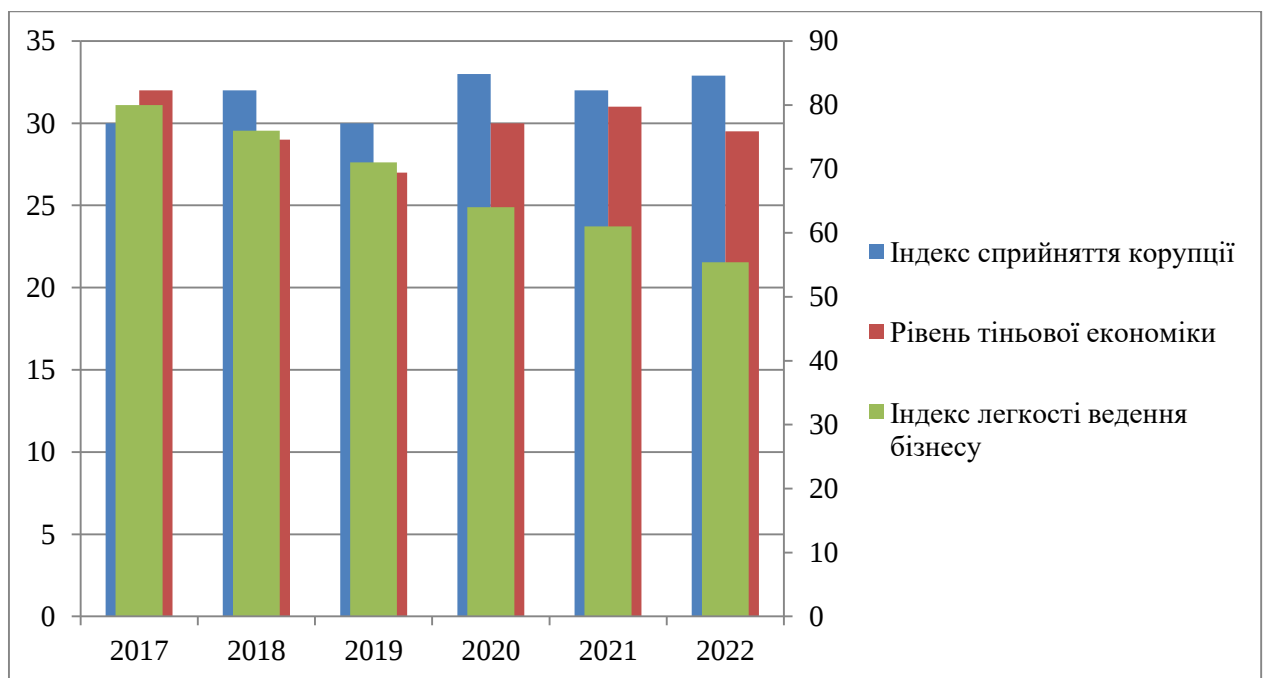

Рис. 2.1. Динаміка основних макроекономічних показників держави

Результати аналізу показують, що динаміка основних макроекономічних показників держави щодо тінізації економіки загалом є негативною. Відносно сталий тренд демонструє індекс сприйняття корупції в Україні. Проте його значення протягом останніх шести років є вкрай незадовільним порівняно з іншими державами світу. Оскільки середнє значення цього показника становить 31,6 пункту зі 100 (відсутність корупції), це свідчить про високий рівень корупції в країні. Таке значення ставить нашу країну в один ряд із низкою африканських малорозвинених країн. Ще більш

негативна тенденція спостерігається в індексі легкості ведення бізнесу. Його динаміка протягом 2017-2022 років є постійно спадною, що свідчить про те, що в Україні дедалі більше перешкод для ведення бізнесу, включаючи адміністративні бар'єри та загальний тиск держави на бізнес. Відповідно складність ведення бізнесу сприяє зростанню обсягу тіньової економіки. З урахуванням цих тенденцій очікується погіршення стану цього показника, що матиме негативний вплив на фінансово-економічну безпеку країни. Важливо відзначити, що серед основних проблем, які ускладнюють ведення бізнесу в Україні, можна виділити наступні [14]:

- ❖ процедури заснування бізнесу та доступ до стартового капіталу у формі кредитування;
- ❖ отримання відповідних дозвільних документів та доступ до електро-, газо-, та водопостачання;
- ❖ реєстрація майна та захист майнових прав;
- ❖ захист прав інвесторів;
- ❖ кількість податків, що підлягають сплаті, час на виконання усіх податкових звітів, періодичність контрольних заходів тощо;
- ❖ загальна кількість документації, що потрібна для оформлення експортних та імпортних операцій;
- ❖ час, необхідний для повернення, включаючи примусове, боргів партнерів.

Далі проведемо розрахунок індексу економічної свободи. При цьому розрахуємо значення цього індексу та його динаміку для України, середнє значення країн світу, а також значення та динаміку окремих складових цього індексу (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2.

Розрахунок Індексу економічної свободи

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ІЕС Світ середнє значення	60,9	61,1	60,8	61,6	61,6	60,0
ІЕС Україна	48,1	51,9	52,3	54,9	56,2	54,1
Верховенство права						
- захист прав власності	41,4	41,0	43,9	47,5	48,5	39,7
- ефективність судової системи	22,6	29,5	31,5	42,2	41,1	31,4
- свобода від корупції	29,2	29,0	29,6	37,9	37,9	33,8
Регуляторна ефективність						
- свобода бізнесу	62,1	62,7	66,1	61,3	63,5	61,1
- свобода трудових стосунків	48,8	52,8	46,7	48,3	48,7	60,7
- грошова свобода	47,4	60,1	58,6	63,0	65,8	71,2
Урядові фінанси						
- податкове навантаження	78,6	80,2	81,8	81,1	88,7	89,1
- урядові витрати	38,2	45,0	46,9	47,2	48,2	44,5
- фінансовий стан (фіскальне здоров'я)	67,9	75,9	82,6	83,9	87,7	73,6
Відкритий ринок						
- свобода торгівлі	85,9	81,1	75,0	81,2	79,2	78,6
- інвестиційна свобода	25,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
- фінансова свобода	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0

З огляду на проведені розрахунки загальна динаміка індексу економічної свободи демонструє зростаючий тренд. Така тенденція є доволі позитивною, проте варто порівняти значення цього показника із середнім значенням у світі. Провівши таке порівняння можна стверджувати, що значення індексу економічної свободи в Україні є вкрай низьким. Оскільки, розвинені держави та основна маса країн, що розвиваються демонструють значно вищі значення індексу економічної свободи. Тому можна зробити висновок, що значення індексу економічної свободи не є позитивним для нашої країни, що потребує інтенсифікації зусиль органів державної влади у фінансовій сфері, а зокрема підрозділу фінансової розвідки. Оскільки, таке значення окресленого індексу є прямим свідченням наявності несприятливих умови для здійснення підприємницької та іншого роду економічної діяльності. У таблиці 2.3 наведено шкалу для ранжування країн за рівнем їх економічної свободи.

Таблиця 2.3.

Шкала індексу економічної свободи країн

№	Групи країн	Значення показника
1	Вільні	80 – 100
2	В основному вільні	70 – 80
3	Помірно вільні	60 – 70
4	В основному невольні	50 – 60
5	Деспотичні	0 – 50

Можна констатувати, що значення цього індексу в Україні переважно визначає тип економічних відносин та економіки зокрема – в основному не вільну, а у 2017 році економіку країни взагалі оцінювалася як деспотичну. Відповідно, кількість економічних агентів, що мають намір займатися економічною діяльністю нелегально, зростає. Також зростає і кількість нелегальних "тіньових" операцій, які мають на меті приховування реальних доходів та активів підприємств усіх форм власності. За таких умов наша країна потрапила в одну когорту з країнами, в основному з невольною економікою. До числа таких країн також належать: Таджикистан, Узбекистан, Білорусь, Росія, Молдова, Бразилія, Індія та низка країн Африки. Таке положення в рейтингу країн за рівнем економічної свободи не сприяє посиленню конкурентних позицій вітчизняної економіки та, знову ж таки, сприяє виходу значної кількості операцій в тінь, включаючи цілі підприємства та гілузі. В певній мірі, успіх діяльності фінансової розвідки країни відображається і рівнем економічної свободи. Оскільки складові цього індексу, такі як свобода торгівлі, податкова свобода, торгова свобода, інвестиційна та фінансова свобода, а найбільше свобода від корупції, є об'єктом моніторингу та відображають ефективність фінансової розвідки держави. Наступним макроекономічним показником для розрахунку буде індекс прав власності. Зазначений індекс відображає наскільки ефективно здійснюється захист прав власності та демонструє результати моніторингу

сумнівних операцій щодо відчуження прав власності та сумнівних операцій у цій сфері. Індекс розраховується на основі трьох складових: стану політико-правового середовища країни, захисту прав власності фізичних осіб та їх майнових прав та захист прав інтелектуальної власності. Своєю чергою зазначені показники оцінюються в розрізі таких критеріїв: рівень залежності судів, верховенства права, політична стабільність, корупційний контроль, сприйняття захисту фізичної власності, доступність та складність процесу реєстрації прав власності, доступ до фінансування, сприйняття захисту інтелектуальної власності, патентний захист та захист авторських прав і торгової марки [29].

Проведені результати розрахунку міжнародного індексу прав власності (МППВ) для України представимо у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Міжнародний індекс прав власності

Показники	2017	2018	2019	2020	2021	2022
МППВ України	3,424	4,282	4,432	4,466	4,453	3,980
Політико-правове середовище	2,476	2,685	2,971	3,063	3,211	3,326
- незалежність судів	2,104	2,246	2,906	3,297	3,297	3,297
- верховенство права	3,398	3,469	3,577	3,564	3,603	3,660
- політична стабільність	1,364	1,706	1,968	2,137	2,362	2,916
- корупційний контроль	3,040	3,318	3,432	3,253	3,581	3,432
Право власності фізичних осіб	3,378	5,726	5,747	5,772	5,755	4,221
- сприйняття захисту фізичної власності	3,375	3,804	3,867	3,865	3,865	3,865
- процес реєстрації	-	9,406	9,406	9,482	9,482	4,879
- доступ до фінансування	3,318	3,968	3,968	3,969	3,919	3,919
Право інтелектуальної власності	4,419	4,436	4,578	4,563	4,393	4,393
- сприйняття захисту інтелектуальної власності	3,707	3,759	3,968	3,938	3,938	3,938
- патентний захист	7,750	7,750	7,750	7,750	5,709	5,709
- захист авторських прав	1,800	1,800	2,000	2,000	2,000	5,925
- захист торгової марки	-	-	-	-	5,925	5,925

Джерело: складено автором на основі [28].

Варто зауважити, що Міжнародний індекс прав власності для України зростає у період 2017-2021 рр. Проте, вже у 2022 р. відбувається його доволі сильне зниження. Відповідно, робимо висновок, що причиною цього стала війна росії проти України. Динаміку міжнародного індексу прав власності для України представимо графічно на рис. 2.2.

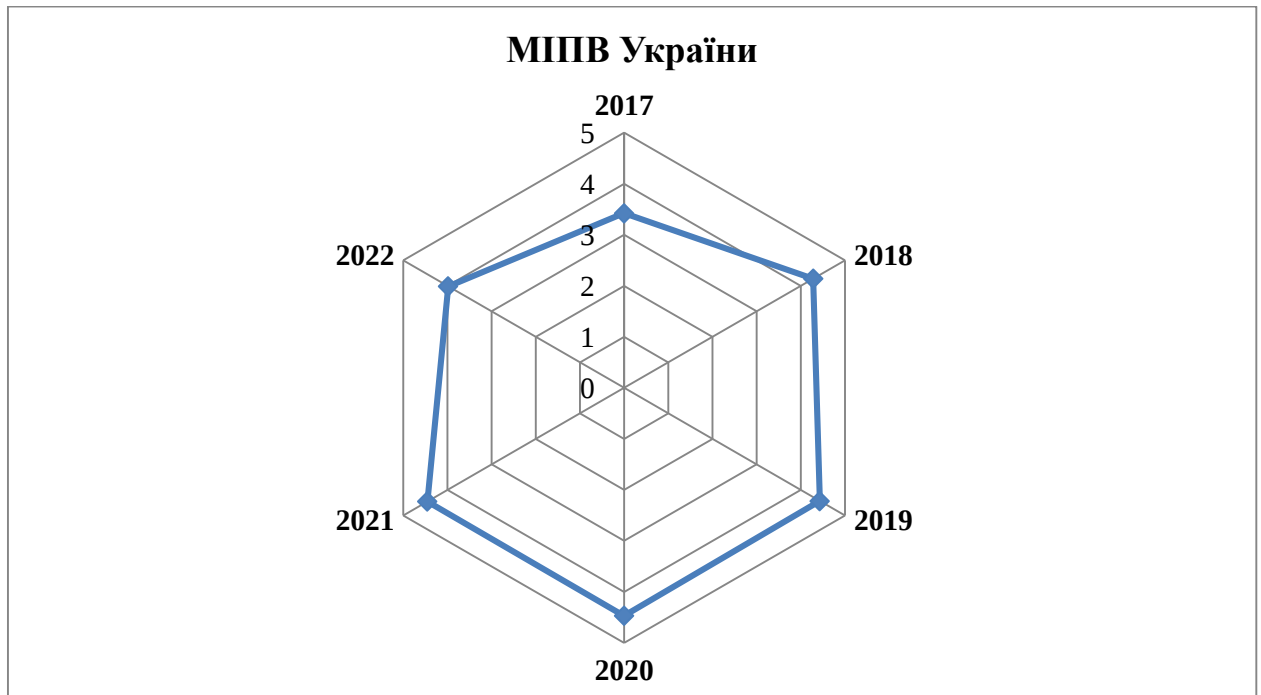

Рис. 2.2. Динаміка міжнародного індексу прав власності для України

Варто також зауважити, що протягом періоду 2017-2022 рр. значення цього індексу сягає мінімального значення, зокрема у 2017 р. значення цього індексу сягає свого мінімуму та становить 3,424. Згодом, починаючи з 2018 р. року значення цього індексу поволі зростає до 2021 р. при цьому варто звернути увагу, що найпомітніших змін зазнає складова цього індексу – право власності фізичних осіб (процес реєстрації прав власності, який висвітлює прозорість та швидкість реалізації такого процесу).

Представимо графічно динаміку цих складових на рисунку 2.3.

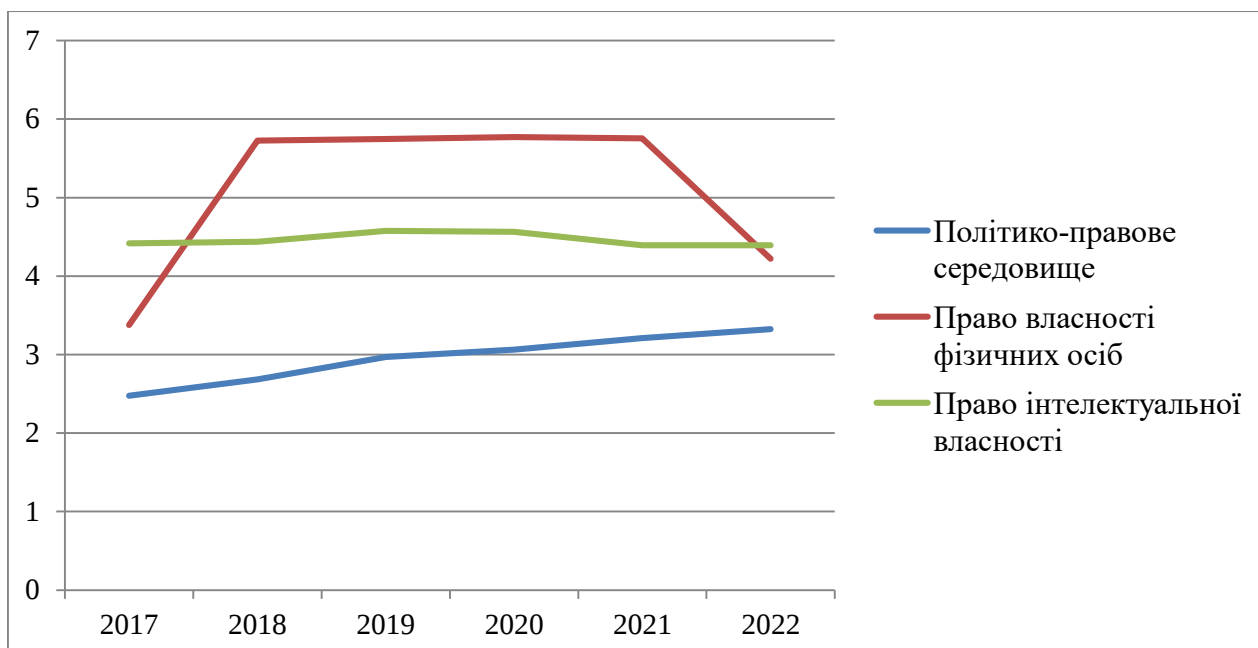

Рис. 2.3. Динаміка основних індикаторів складової МППВ «Право власності фізичних осіб»

Варто також зауважити, що схожу динаміку демонструє складова «право власності фізичних осіб». Відповідно, на рисунку 2.4. графічно представимо динаміку основних складових індикатора під назвою «право власності фізичних осіб».

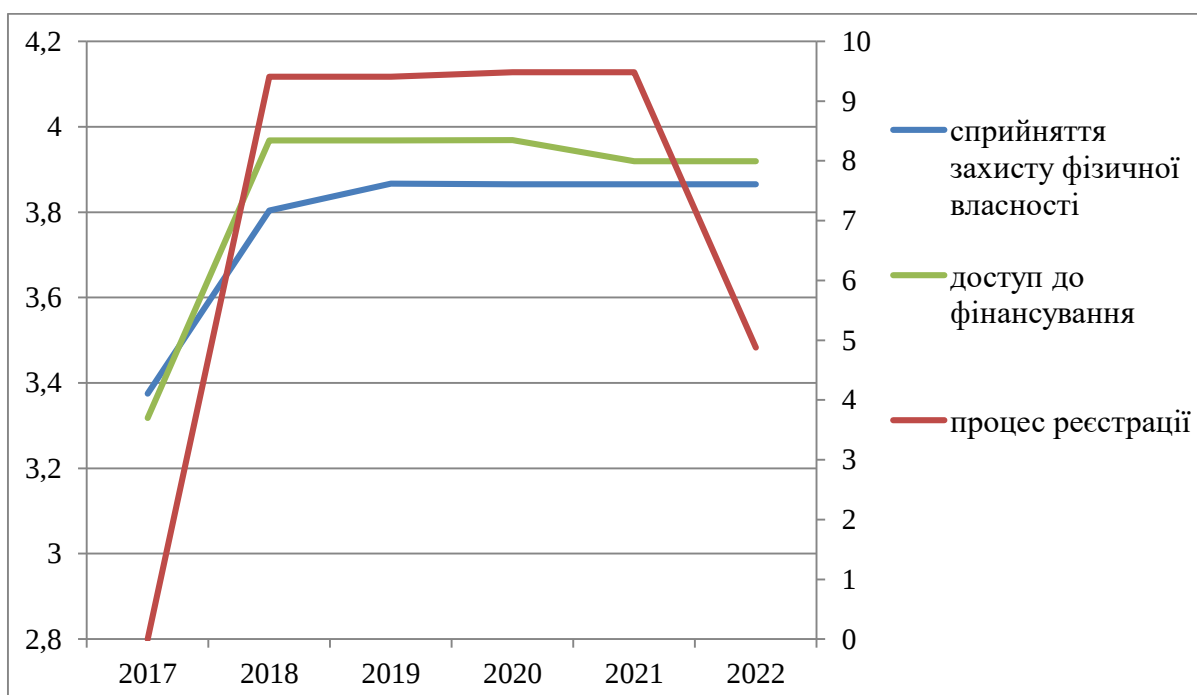

Рис. 2.4. Динаміка основних складових індикатора «право власності фізичних осіб»

Загалом, можемо констатувати, що рівень транспарентності та швидкості проведення процедури реєстрації права власності загалом здійснює вагомий вплив на індекс прав власності. Також, підсумовуючи зазначимо, що аналіз макроекономічних показників. Що опосередковано відображають ефективність системи фінансової розвідки держави дозволяє стверджувати про наявність не зовсім сприятливих умов для розвитку бізнесу та фінансової сфери загалом. Такі результати засвідчують необхідність інтенсифікації діяльності фінансової розвідки України.

2.2. Аналіз діяльності підрозділу фінансової розвідки

Відповідно до обраної методики дослідження, наступним етапом стане аналіз показників діяльності підрозділу фінансової розвідки України. До таких показників зачислимо наступні:

- кількість отриманих Державною службою фінансового моніторингу повідомлень про фінансові операції;
- загальна кількість переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів;
- кількість узагальнених матеріалів;
- кількість додатково узагальнених матеріалів.

Результати розрахунків представимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Основні показники діяльності Державної служби фінансового моніторингу

	2019	2020	2021	2022
Кількість отриманих ДФМ повідомлень про фінансові операції	11 462 088	4 744 115	1 664 173	1 180 675
Загальна кількість переданих ДФМ матеріалів до правоохоронних органів	893	1036	1170	934
- узагальнених матеріалів	503	607	767	627
- додатково узагальнених матеріалів	390	429	403	307

Варто зазначити, що загальна кількість переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів невинно зростає протягом останніх років. Відповідно, така тенденція свідчить про результативність та ефективність роботи підрозділу фінансового моніторингу та загалом фінансової розвідки держави. Результати представимо графічно на рисунку 2.5.

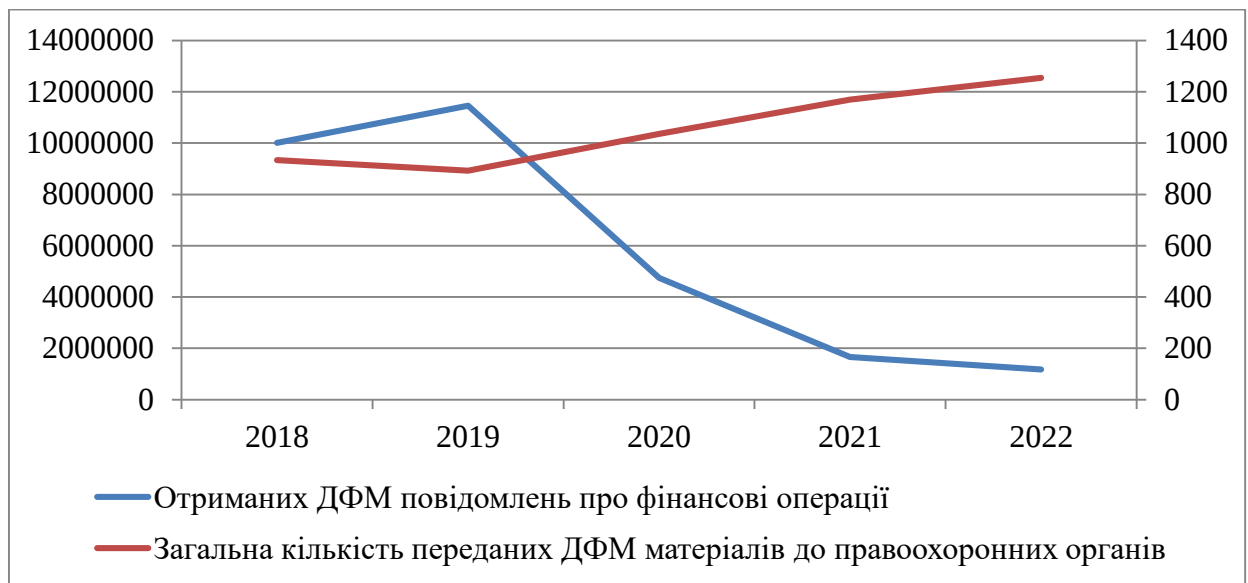

Рис. 2.5. Графічне представлення основних показників діяльності ДФМ

Джерело: розроблено на основі [19; 27]

З результатів графічного аналізу робимо висновок, що незважаючи на збільшення загальної кількості переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів кількість одержаних Державною службою фінансового моніторингу повідомлень про фінансові операції істотно знижується у 2021 р. на відміну від 2018 р. У відсотковому еквіваленті така зміна становить 600 %. Причини такої зміни з'ясувати вкрай важко. Однак можемо припустити, що радикальна зміна може виявитись наслідком формування високого рівня так званої фіскальної та фінансової дисципліни у громадян та підприємців. Окрім цього, така тенденція може стати загалом розширенням повноважень діяльності Державної служби

фінансового моніторингу та отримання широкого доступу до інформаційних ресурсів. Проте, варто також відзначити, що зростання кількості матеріалів переданих правоохоронних органів є також свідченням підвищення професіоналізму працівників Державної служби фінансового моніторингу та загалом підвищення ефективності системи фінансової розвідки країни [8].

Отож, підсумовуючи результати проведеного аналізу зазначимо, що ефективність системи фінансового моніторингу країни загалом є задовільною. Результативність роботи підрозділу фінансової розвідки поступово зростає. Проте, макроекономічні показники свідчать про необхідність покращення безпекової ситуації у фінансовій сфері, що вимагає інтенсифікації діяльності Державної служби фінансового моніторингу.

Продовжуючи аналіз розглянемо структуру матеріалів, які були передані Державною службою фінансового моніторингу до відповідних правоохоронних органів. Результати представимо на рисунку 2.6.

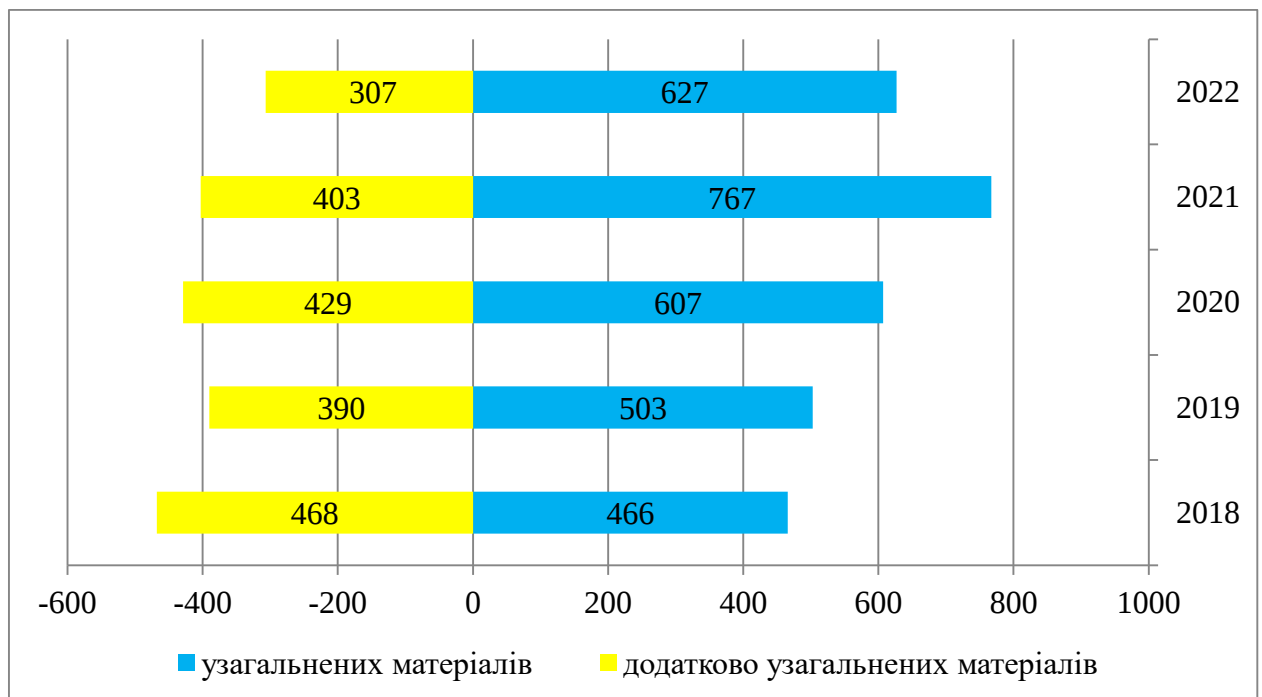

Рис. 2.6. Структура переданих ДФМ матеріалів до правоохоронних органів

Джерело: розроблено на основі [19; 27]

Варто також зауважити, що частки узагальнених та додатково узагальнених матеріалів у 2018 році були приблизно однаковими у їх загальній структурі. Однак, у 2022 році таке співвідношення уже становить 25% до 75%. В межах нашого аналізу розглянемо також структуру матеріалів, що були передані Державною службою фінансового моніторингу до відповідних правоохоронних органів, результати представимо графічно, на рисунку 2.7.

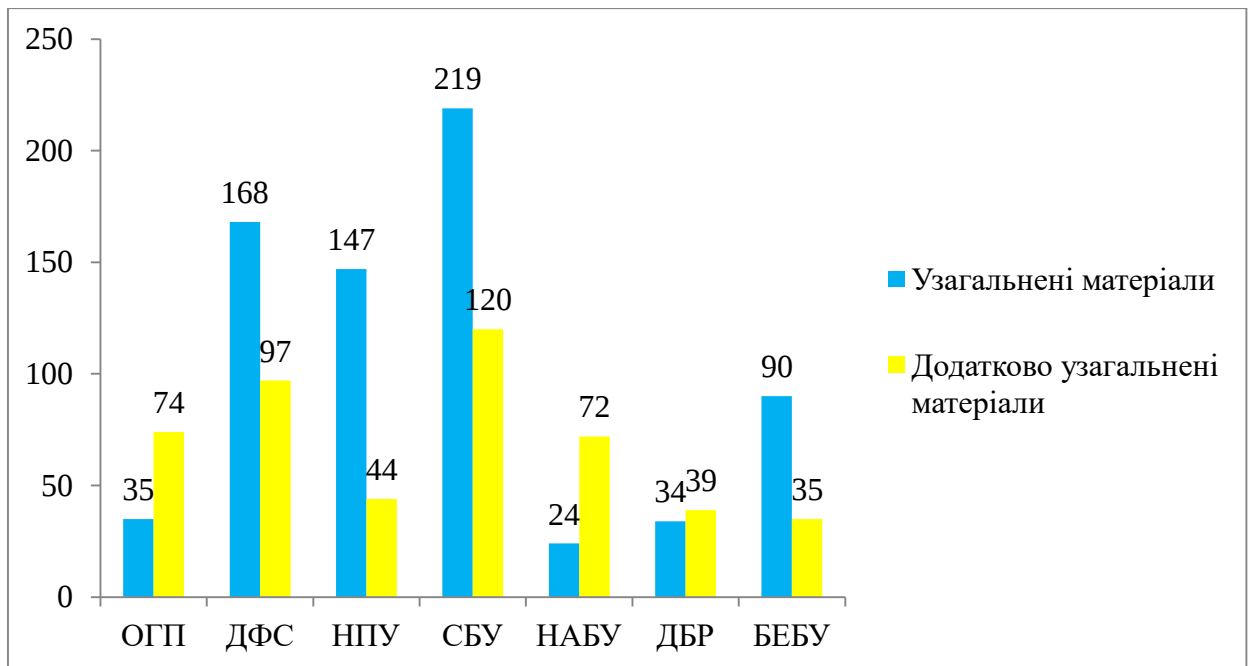

Рис. 2.7. Структура переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів

Джерело: розроблено на основі [19; 27]

Як видно із графічного представлення результатів дослідження, лідируючі позиції щодо отриманих матеріалів від Державної служби фінансового моніторингу у 2022 р. є Національна поліція України. Натомість найбільша кількість додатково узагальнених матеріалів надійшла до служби безпеки України. Стосовно оцінки системи фінансової розвідки України варто зробити висновок про її ефективність та ефективність безпекової діяльності – фінансового моніторингу. Проте, застосований системний підхід до розрахунку ефективності фінансової розвідки держави засвідчує

необхідність інтенсифікації фінансової розвідки, що підтверджують значення розрахованих макроекономічних показників.

2.3. Значення та вплив фінансової розвідки на фінансову безпеку держави

Безсумнівно, що фінансова розвідка як вид безпекової діяльності спрямована на протидію загрозам та, таким чином, забезпечення фінансової безпеки держави. Варто зауважити, що в сучасних умовах доволі багато учасників фінансових відносин намагається проводити операції щодо легалізації доходів, отриманих незаконно. Як наслідок, більшість розвинених країн створили спеціальний підрозділ – підрозділ фінансової розвідки для протидії такого роду правопорушенням. Варто також наголосити, що діяльність підрозділу фінансової розвідки реалізується у сфері фінансів та фінансово-економічної безпеки держави.

Відповідно, встановлення значення та впливу фінансової розвідки на фінансову безпеку держави має також доволі вагоме значення з огляду на наукову та прикладну цінність дослідження. Як уже зазначалось, суть фінансової розвідки полягає у проведенні аналізу фінансових операцій з метою виявлення підозрілих операцій та трансакцій та передачі отриманої інформації до правоохоронних органів для проведення відповідних слідчих дій з метою виявлення фінансових правопорушників та їх покарання [15].

Класична для безпекознавства структуризація безпекової діяльності та механізмів передбачає такі їх різновиди: механізми запобігання, виявлення, протидії загрозам та механізми відновлення [41]. Тому, враховуючи таку структуризацію видів безпекової діяльності та безпекових механізмів, вважаємо за доцільне розглядати фінансову розвідку саме як безпекову діяльність, що передбачає виявлення та протидію загрозам. Відповідно, у цьому розділі намагатимемось встановити характеристики впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеку держави. Перш за все,

сформуємо механізм впливу фінансової розвідки, як безпекової діяльності, на фінансову та економічну безпеки держави, рис. 2.8.

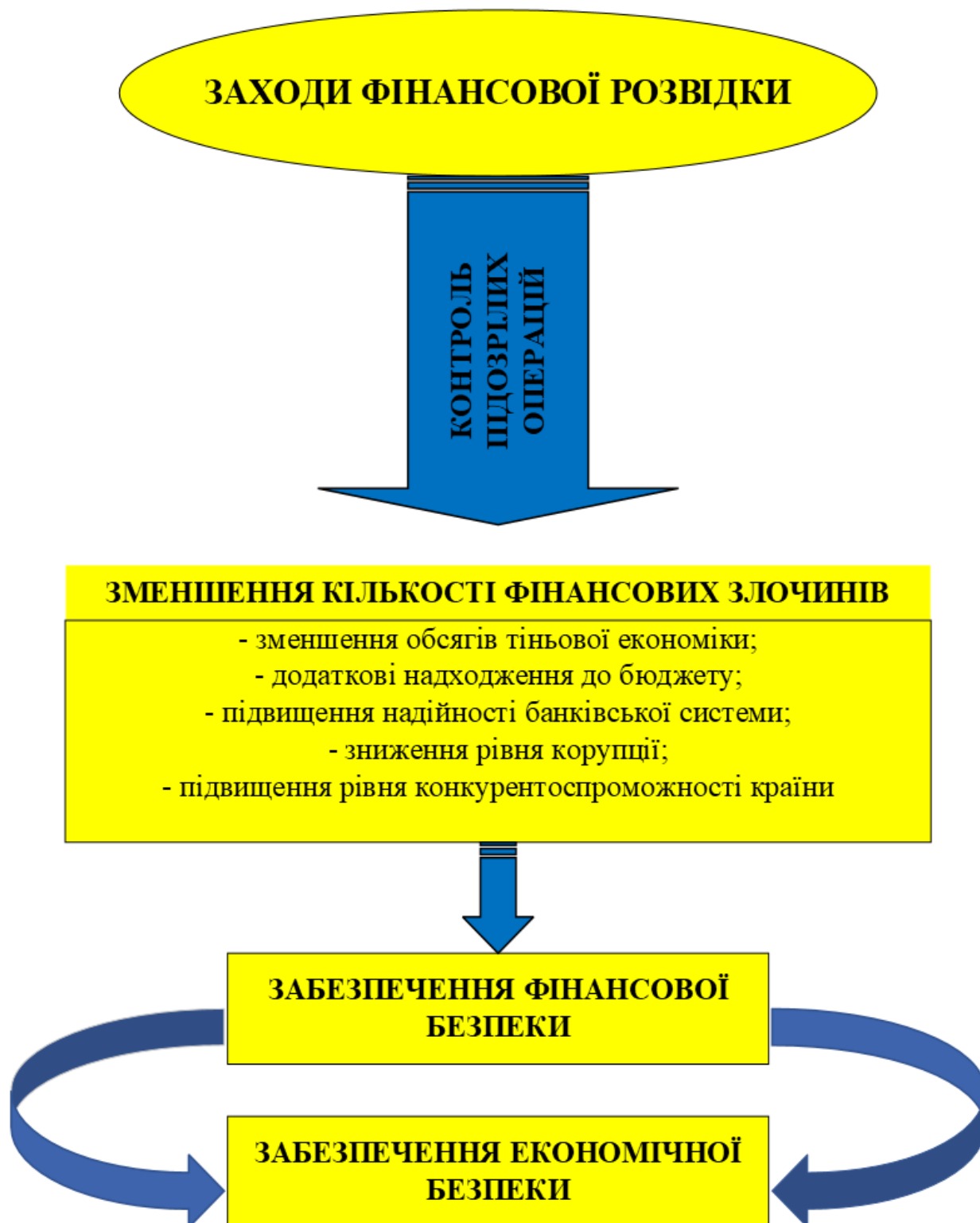

Рис. 2.8. Механізм впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеки держави

Застосований графічний метод дав змогу визначити суть та важливість фінансової розвідки шляхом визначення впливу на фінансову та економічну безпеку держави. Загалом суть фінансової розвідки полягає у виявленні фінансових правопорушень, попередження фінансових злочинам та протидія іншого роду загрозам. Відповідно, для формування більш конкретних висновків розглянемо вплив діяльності підрозділу фінансової розвідки на фінансову безпеку держави (табл. 2.6).

Таблиця 2.6.

Вплив фінансової розвідки на фінансову безпеку держави

Напрями діяльності ДФМ	Загрози, що виникають за напрямом	Механізм впливу заходів фінансової розвідки	Результат
Фінансові розслідування пов'язані з фінансуванням тероризму або проведених за участю осіб, які публічно закликають до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або зміни меж території чи державного кордону України	- Порушення територіальної цілісності; - незаконне використання коштів; - створення відповідних суб'єктів бізнесу або залучення фізичних осіб;	Своєчасне виявлення фактів фінансування сепаратизму та тероризму дозволяє зупинити такі операції, зберегти цілісність території України, а також наповнити бюджет заарештованими коштами	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані із розкраданням, привласненням бюджетних коштів та інших державних активів	- Дефіцит фінансових ресурсів у пріоритетних державних сферах; - зростання рівня корупції; - розкрадання, неефективне використання бюджетних коштів	Призупинення операцій з розкрадання державних коштів дозволяє зберегти державні кошти, покарати винних осіб та замінити їх більш кваліфікованими, що в результаті підвищує імідж країни;	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані з розкраданням коштів банківських установ	- Підрив стабільності банківської системи та втрати нею довіри населення;	Своєчасне виявлення таких фактів дозволяє підтримати фінансову стійкість	забезпечення фінансової безпеки держави

	- брак коштів для повернення депозитів; - втрата коштів власниками банків	банку, покарати винних осіб та відсторонити їх від виконання службових обов'язків, запобігти виникненню різного роду фінансової паніки;	
Фінансові розслідування пов'язані з діяльністю «конвертаційних» центрів та підприємств з ознаками фіктивності, задіяних у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинно	- Уникнення від сплати податків; - легалізація коштів, отриманих від тяжких злочинів	Виявлення таких операцій дозволяє додатково поповнити бюджетні кошти, а також розкрити інші фінансові злочини, які передували даному	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані із незаконним перерахуванням та переміщенням коштів за кордон	- Відплив капіталу з вітчизняної економіки	Виявлення таких операцій дозволяє зменшити обсяг відпливу капіталу	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані із кіберзлочинами	- Несанкціоноване списання коштів з рахунків клієнтів; - зниження рівня фінансової стійкості банківських установ та інформаційної безпеки	Виявлення таких операцій дозволяє зберегти кошти клієнтів, забезпечити високий рівень захисту інформаційних технологій	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані з цінними паперами та борговими зобов'язаннями	- Поява на фінансовому ринку «сміттєвих» цінних паперів без вартості; - зниження довіри до цінних паперів; - падіння обсягів перерозподілу капіталів	Виявлення таких операцій сприяє підвищенню рівня безпеки фінансового ринку та операцій, що на ньому здійснюються	забезпечення фінансової безпеки держави
Фінансові розслідування пов'язані з шахрайством у сфері страхової діяльності	- Погіршення стабільності страхового ринку; - зниження довіри населення та юридичних осіб до страхових послуг	Виявлення таких операцій сприяє підвищенню рівня безпеки страхового ринку та його учасників	забезпечення фінансової безпеки держави

Отож, в результаті проведеного дослідження можемо констатувати, що вагомим недоліком вітчизняної системи фінансової розвідки та, відповідно – уповноваженого органу є недостатня кількість повноважень відповідно до чинного законодавства, що суттєво обмежує її функціональну ефективність. Відповідно, визначивши та дослідивши механізм впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеку держави матимемо змогу визначити «вузькі» місця цього механізму, та сформулювати рекомендації щодо удосконалення системи фінансової розвідки держави, які ґрунтуватимуться на усуненні ідентифікованих «вузьких» місць.

З огляду на наведені аргументи вважаємо, що продуктивна діяльність підрозділу фінансової розвідки більшою мірою сприяє протидії фінансовим загрозам та націлена на фінансову безпеку держави. Навпаки, діяльність фінансової розвідки, що не сприяє протидії загрозам, лише посилює їх та негативно впливає на фінансову безпеку держави.

Підсумовуючи результати дослідження зазначимо, що відповідно до чинного законодавства пені види правопорушень не належать до юрисдикції Державної служби фінансового моніторингу та не є об'єктом фінансової розвідки, а саме: ухиляння та уникнення сплати податків; прояви корупції на усіх рівнях влади; зловживання службовим становищем [40].

Панує думка, що зазначені правопорушення не передбачають отримання неправомірної фінансової вигоди. Більш того, Державна служба фінансового моніторингу виконує функцію центру зібрання інформації про фінансові операції, яка надалі передається правоохоронним органам. Отже, ефективність фінансової розвідки у більшості випадків залежить від успішності роботи правоохоронних органів, які отримують узагальнену інформацію і здійснюють розслідування. Крім того, орган фінансової розвідки не має широких контрольних повноважень, що ускладнює збір інформації про фінансові порушення. Узагальнюючи, можна сказати, що розширення повноважень підрозділу фінансової розвідки суттєво підсилить діяльність щодо забезпечення фінансової та економічної безпеки держави.

Висновки до розділу 2

Здійснено аналіз фінансової розвідки України крізь призму макроекономічних показників, що в певній мірі відображають стан фінансової системи, шляхом розрахунку показників: індекс сприйняття корупції; рівень тіньової економіки; індекс легкості ведення бізнесу. Зазначений аналіз встановив негативну динаміку тінізації економіки. Індекс сприйняття корупції в Україні демонструє стабільний тренд, проте його значення протягом останніх шести років є вкрай незадовільним у порівнянні з іншими державами світу. Негативна тенденція спостерігається в динаміці індексу легкості ведення бізнесу. Така ситуація засвідчує необхідність інтенсифікації діяльності суб'єктів фінансового моніторингу.

Динаміка індексу економічної свободи демонструє зростаючий тренд. Така тенденція є доволі позитивною, проте у порівнянні із розвинутими країнами значення індексу економічної свободи в Україні є низьким. У 2017 р. економіку України взагалі оцінювалася як деспотичну.

Проведені результати розрахунку міжнародного індексу прав власності (МППВ) для України свідчать про загалом позитивні тенденції до 2022 року коли відбувається його доволі сильне зниження. Відповідно, робимо висновок, що причиною цього стала війна росії проти України.

Проаналізовано основні показники діяльності підрозділу фінансової розвідки України, а саме: кількість отриманих Державною службою фінансового моніторингу повідомлень про фінансові операції; загальна кількість переданих Державною службою фінансового моніторингу матеріалів до правоохоронних органів; кількість узагальнених матеріалів; кількість додатково узагальнених матеріалів. На підставі рповеднеого аналізу можна зазначити, що ефективність системи фінансового моніторингу країни загалом є задовільною.

Здійснено також аналіз структури матеріалів, які були передані Державною службою фінансового моніторингу до відповідних

правоохоронних органів. Лідируючі позиції щодо отриманих матеріалів від Державної служби фінансового моніторингу у 2022 р. є Національна поліція України. Натомість найбільша кількість додатково узагальнених матеріалів надійшла до служби безпеки України. Стосовно оцінки системи фінансової розвідки України варто зробити висновок про її ефективність та ефективність безпекової діяльності – фінансового моніторингу. Проте, застосований системний підхід до розрахунку ефективності фінансової розвідки держави засвідчує необхідність інтенсифікації фінансової розвідки, що підтверджують значення розрахованих макроекономічних показників.

Сформовано механізм впливу фінансової розвідки, як безпекової діяльності, на фінансову та економічну безпеку держави. В результаті чого було визначено суть фінансової розвідки, що полягає у виявленні фінансових правопорушень, попередження фінансових злочинів та протидія іншого роду загрозам та сприяє забезпеченню фінансової та економічної безпеки держави.

Визначивши та дослідивши механізм впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеку держави маємо змогу встановити «вузькі» місця цього механізму, та сформулювати рекомендації щодо удосконалення системи фінансової розвідки держави, які ґрунтуватимуться на усуненні ідентифікованих «вузьких» місць. Зроблено висновок, що недоліком вітчизняної системи фінансової розвідки та, відповідно – уповноваженого органу є недостатня кількість повноважень відповідно до чинного законодавства, що суттєво обмежує її функціональну ефективність. З огляду на наведені аргументи вважаємо, що продуктивна діяльність підрозділу фінансової розвідки більшою мірою сприяє протидії фінансовим загрозам та націлена на фінансову безпеку держави. Навпаки, діяльність фінансової розвідки, що не сприяє протидії загрозам, лише посилює їх та негативно впливає на фінансову безпеку держави. Також зазначимо, що відповідно до чинного законодавства пені види правопорушень не належать до юрисдикції Державної служби фінансового моніторингу та не є об'єктом фінансової розвідки, а саме: ухиляння та уникнення сплати податків; прояви корупції на

усіх рівнях влади; зловживання службовим становищем. Крім того, орган фінансової розвідки не має широких контрольних повноважень, що ускладнює збір інформації про фінансові порушення. Узагальнюючи, можна сказати, що розширення повноважень підрозділу фінансової розвідки суттєво підсилить діяльність щодо забезпечення фінансової та економічної безпеки держави.

РОЗДІЛ 3

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОЇ РОЗВІДКИ В УКРАЇНИ

3.1. Світовий досвід побудови системи фінансової розвідки держави

Безумовно провідні країни світу мають набагато глибший досвід протидії фінансовим злочинам та побудови системи фінансової розвідки. Відповідно, межах нашого дослідження, вважаємо доцільним здійснити аналіз зарубіжного досвіду організації системи фінансової розвідки для того аби встановити основні переваги іноземних моделей, що можуть бути імплементовані в українську практику. Тому проведемо компаративний аналіз, результати якого представимо у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Компаративний аналіз моделей фінансової розвідки

Країна	Назва підрозділу фінансової розвідки	Підпорядкованість	Особливості моделі
США	Financial Crimes Enforcement Network FinCEN	Міністерство фінансів США	базовість англосаксонської системи права; чітке законодавче регулювання; розвиток фінансового ринку; висока інформаційна прозорість банківської системи; високий рівень взаємодії між різними міністерствами та відомствами; FinCEN надає органам банківського нагляду інформацію про фінансові операції, повідомлення, отримані на підставі укладення угод про взаєморозуміння
Канада	Financial Transaction and Report Analysis Center FINTRAC	Міністерство фінансів Канади	багатоджерельність інформації; основними джерелами інформації, що використовують в процесі фінансового моніторингу FINTRAC, є: добровільно надана інформація (59 %), повідомлення про підозрілі операції (13 %), профільні доповіді (5%), інформація з відкритих джерел (3 %) та запити підрозділів фінансової розвідки (20 %)

Німеччина	Zentralstelle für Verdachtsanzeigen	Національна поліція Німеччини	висока автоматизованість і ризиковий підхід до оцінки ініціаторів фінансових операцій; модель має правоохоронний характер і спрямована на контроль як за кредитними установами, так і за фінансовими, страховими компаніями та філіями закордонних банківських та фінансових установ; висока автоматизованість та ризиковий підхід до оцінки ініціаторів фінансових операцій
Франція	TRACFIN	Міністерство економіки і фінансів Франції	Має адміністративну модель фінансового моніторингу, що визначається континентальною консервативністю та більш ліберальним характером; не має законодавчо закріплених вимог щодо надання інформації про фінансові операції, якщо їх сума перевищує певну граничну межу, а критеріями дослідження операцій на сумнівність є вмотивована підозра щодо фінансових операцій, які мають ознаки легалізації доходів
Великобританія	National Criminal Intelligence Service Economic Crime Unit, NCIS ECU	Міністерство фінансів Великобританії	протидії легалізації доходів, фінансування тероризму, злочинів у сфері грального бізнесу, шахрайства; англійське законодавство забороняє передачу інформації про податкові правопорушення іншим державам
Іспанія	Centro de Inteligencia contra el Terrorismo y el Crimen Organizado CITCO	Державний секретар з питань безпеки, Міністерство внутрішніх справ Іспанії	підрозділ забезпечує розробку тактичних та стратегічних заходів протидії легалізації доходів в Іспанії; визначає критерії координації діяльності правоохоронних органів в даній сфері та розробляє методологію оцінки ризику використання операцій для легалізації доходів; для коригування методики оцінки ризику підозрілих операцій використовуються рекомендації дорадчих учасників системи фінансового моніторингу: асоціації банків, конфедерації ощадних банків, асоціації агентів нерухомості, асоціації юристів і нотаріусів, інституту бухгалтерського обліку і аудиту

Італія	Ufficio Italiano Combi UIC SAR	Національний банк Італії	чинне законодавство країни передбачає ведення банками та іншими фінансовими посередниками детальної документації щодо всіх валютних операціях клієнтів-резидентів; найбільшу кількість повідомлень в Італії надають банки; для забезпечення максимально ефективного фінансового моніторингу та зменшення бюрократизації в Італії застосовується автоматизована система спостереження. UIC (SAR) вимагає від банків та фінансових установ подавати групу фінансових та не фінансових показників про господарські операції клієнтів для виявлення аномальних (підозрілих) операцій та угод
Ірландія	The Garda Bureau of Fraud Investigation	Національна поліція та служба безпеки Ірландії	є суто поліцейським підрозділом, тобто модель фінансового моніторингу Ірландії має правоохоронне спрямування, при якому уповноважений орган не лише виявляє підозрілі операції та забезпечує збирання, аналіз і обмін інформацією про них, але й проводить слідчі дії щодо виявлення реальних джерел походження коштів
Бельгія	CTIF-CFI	Міністерство юстиції та Міністерство фінансів Бельгії	є координуючим органом, який має ефективно забезпечити взаємодію між державними і недержавними установами, які запобігають легалізації злочинних доходів та фінансуванню тероризму в Бельгії; здійснює типологічний аналіз різноманітних документів щодо методів та способів, які використовуються у процесі легалізації доходів; для оцінки адекватності діяльності CTIF-CFI проводиться зовнішня паралельна переоцінка ризиків та тенденцій легалізації доходів в Бельгії
Китай	-	Міністерство державної безпеки КНР	розмежування між окремими структурними підрозділами функцій управління та реалізації фінансового моніторингу в рамках єдиного уповноваженого органу

Австралія	Australian Transaction Reports and Analysis Center AUSTRAC	Міністерство внутрішніх справ Австралії	поєднання для реалізації фінансового моніторингу напрямків не лише протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму, а й ухилення від сплати податків; необхідно повідомляти AUSTRAC про певні класи фінансових послуг, зокрема про банківські операції з готівкою на суму 10 000 австралійських доларів або більше, а також про підозрілі операції та всі міжнародні перекази; вимоги до звітності поширюються на операції з цифровою валютою
-----------	--	---	---

Джерело: складено на основі [11; 24].

Підсумовуючи аналізовані дані, варто відзначити, що більшість моделей фінансової розвідки покладають основний акцент на Міністерство фінансів та Міністерство юстиції як головних контролюючих органів. В той час як менша частина таких моделей передбачає підпорядкування Національній поліції.

Загалом, порівнюючи організаційну структуру фінансової розвідки в різних країнах світу, можна визнати, що це важливий та актуальний інструмент протидії фінансовим правопорушенням. Досвід провідних країн світу багато в чому відрізняється від вітчизняного підходу до формування системи фінансової розвідки [13]. Проте, підрозділ фінансової розвідки України активно взаємодіє з аналогічними структурами інших країн та має укладену низку угод про співпрацю, тому проведений аналіз надав можливість більш точно визначити «точки» спільної взаємодії з цими організаціями. З наукової точки зору, такий аналіз розкриває переваги та особливості, які можуть бути важливими для України в контексті їх інтеграції у національну практику фінансової розвідки [35].

Проведений порівняльний аналіз також дає можливість виділити основні інституційні особливості фінансової розвідки в різних країнах світу та структурувати їх. Для досягнення цієї мети було проведено аналіз інституційних особливостей фінансової розвідки країн світу (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2

Інституційні особливості фінансової розвідки країн світу

Тип фінансової розвідки	Опис	Особливості	Країни
Адміністративний	входить у структуру адміністративного органу або відомства, яке не належить до системи правоохоронних і судових органів, або веде свою діяльність під їхнім наглядом	є «буфером» між фінансовим та іншими секторами економіки, з одного боку, та правоохоронними органами – з іншого, а також є технічним та спеціалізованим партнером цих сторін. Такий орган володіє можливістю обміну інформацією із своїми колегами по всьому світу	Австралія, Андорра, Бельгія, Болгарія, Болівія, Венесуела, Ізраїль, Іспанія, Канада, Колумбія, Ліхтенштейн, Мальта, Монако, Нідерланди, Панама, Польща, Південна Корея, Росія, Румунія, Словенія, США, Україна, Франція, Хорватія і Чехія
Правоохоронного типу	володіє відповідними правоохоронними функціями та прикріплений до поліції загального або спеціального призначення	створюється на базі наявної інфраструктури для того, щоб не створювати нове відомство. Недоліком діяльності органу цього типу є те, що він існує в силу своїх традиційних обов'язків, приділяє більше уваги розслідуванням, а не превентивним заходам	Австрія, Угорщина, Німеччина, Великобританія, Ірландія, Ісландія, Швеція, Естонія, острови Гернсі, острови Джерсі, Словаччина
Прокурорський	створюється у рамках судової гілки влади частіше всього під юрисдикцією прокуратури якості судово-правового органу	має високий рівень самостійності; не користується довірою фінансового сектора та не має контактів з ним; недоліком є те, що він не може брати участі в міжнародному обміні інформацією, оскільки є судовим органом і не має права обмінюватися внутрішньою інформацією	Кіпр, Люксембург

Підводячи підсумки проведеного аналізу варто зазначити, що низкою переваг наділений саме адміністративний тип моделі фінансової розвідки держави. Йдеться про його порівняння із правоохоронним та прокурорським типами моделі фінансової розвідки. Адміністративний тип моделі є більш інтегрованими у глобальну систему фінансових відносин і дозволяє вчасно адаптуватися до зміни тенденцій в середині цієї системи та її кон'юнктури. Значущим плюсом є можливість обміну інформацією з аналогічними структурами за межами країни для підсилення взаємодії та протидії фінансовим злочинам. Крім цього, переважна більшість країн світу використовує саме цей тип моделі фінансової розвідки.

Результати теоретичного та порівняльного аналізу підтверджують різноманітність моделей та законодавчих засад функціонування фінансових розвідок у різних країнах світу. Модель фінансової розвідки в Україні схиляється більше до адміністративного підходу. Така ситуація значною мірою визначає сферу повноважень та відповідальності підрозділу фінансової розвідки в Україні. На основі результатів нашого дослідження визначимо ключові переваги в організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні.

До цих переваг входить:

- створення різних джерел отримання інформації про підозрілі та ризикові фінансові операції;
- налагодження високого рівня співпраці та кооперації у сфері боротьби з легалізацією незаконно набутих доходів;
- заборона передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам для забезпечення захисту конфіденційної інформації та запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури;
- зобов'язання для комерційних банків надавати інформацію про підозрілі банківські рахунки, відкриті в них.

- встановлення високого рівня співпраці підрозділу фінансової розвідки із правоохоронними органами.

3.2. Формування удосконаленої теоретичної моделі системи фінансової розвідки України

На підставі результатів проведеного дослідження, приходимо до висновку, що важливим фактором у вдосконаленні системи фінансової розвідки держави є необхідність налагодження міжнародного співробітництва та обміну досвідом. Основним аспектом такої співпраці повинна бути створена спільна інформаційна база даних, перелік осіб, які потенційно можуть бути включені до групи ризику для здійснення незаконних операцій та махінацій, а також доступ до списку сумнівних операцій. Проте, налагодження системи обміну інформацією само по собі недостатнє для досягнення успіху в даній справі. Зокрема, необхідно забезпечити ефективну фінансову розвідку на національному рівні і забезпечити співпрацю між правоохоронними та іншими зацікавленими органами на рівні окремих країн. Міжнародна організація ФАТФ підтримує необхідність вжиття правових та адміністративних заходів для запобігання використанню незаконних операцій зловмисниками та пов'язаними структурами з метою отримання користі від міжнародного руху капіталу та активів. Таким чином, важливо керуватися законами та міжнародними договорами, які сприяють підвищенню ефективності фінансової розвідки з метою боротьби з легалізацією незаконно набутих доходів та фінансуванням тероризму [42].

Відповідно, здійснимо порівняльний аналіз взаємодії конкретних інституцій на національному (рис. 3.1) та міжнародному рівнях (3.2).

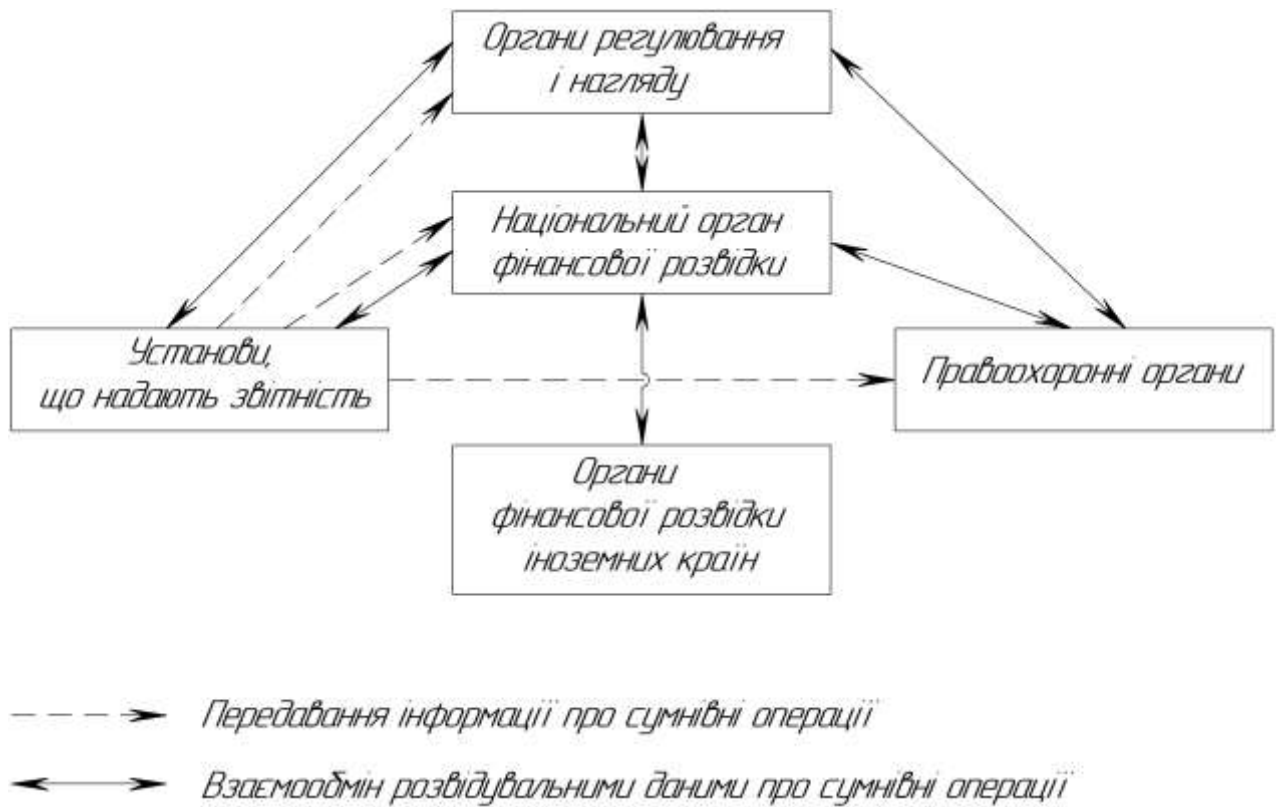

Рис. 3.1. Механізм взаємодії суб'єктів протидії легалізації незаконних доходів на національному рівні

Джерело [39].

Така організаційна структура вважається досить оптимальною і спрямованою на забезпечення швидкості та надійності обміну інформацією, що відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності системи фінансової розвідки держави. Подана схема організації фінансової розвідки також передбачає високий рівень узгодженості інтересів і дій всіх компетентних органів і інституцій при здійсненні вказаного виду діяльності. Порушення комунікаційних ланцюгів або зниження швидкості передачі інформації може покласти під загрозу всю систему і зменшити ефективність її функціонування.

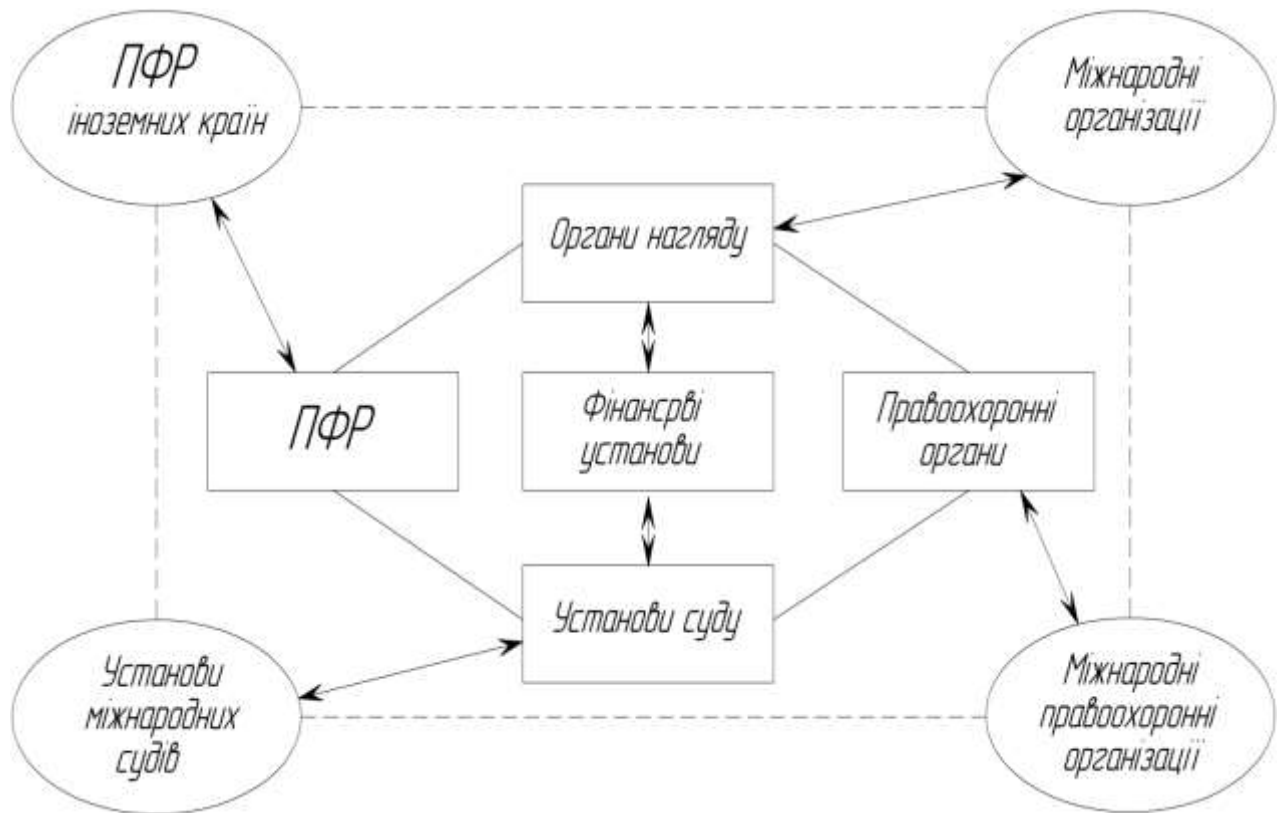

Рис. 3.2. Механізм взаємодії суб'єктів протидії легалізації незаконних доходів на міжнародному рівні

Джерело [24; 36].

Зазначена модель взаємодії між суб'єктами протидії легалізації незаконних доходів на міжнародному рівні може виявитися досить ефективною. Це особливо актуально в контексті конфлікту між Російською Федерацією та Україною, коли необхідно зробити акцент на інтенсифікації фінансової розвідки з кількох причин:

- ❖ активно виявляти підозрілі фінансові операції і потоки, пов'язані з фінансуванням війни з боку росії та її підтримуючими угрупованнями, зокрема терористичними організаціями.
- ❖ сприяти пошуку шляхів для повернення коштів, які були незаконно виведені, і конфіскації активів, які належать представникам країни-агресора та терористичним угрупованням.
- ❖ протидіяти процесам легалізації незаконно набутих доходів в національному бізнесі та фінансовому секторі для забезпечення фінансової та економічної безпеки.

В межах реалізованого компаративного аналізу та вивчення зарубіжного досвіду варто також приділити увагу рекомендаціям міжнародної організації ФАТФ щодо методики розрахунку та оцінки ризиків (рис. 3.3).

Рис. 3.3. Схематичне зображення методики розрахунку ризиків ФАТФ

Джерело [16].

Використання наведеної методики має на меті забезпечити стандартизацію роботи окремих підрозділів фінансової розвідки України та, відповідно, сприяти встановленню її ефективного функціонування в системі глобальної протидії фінансовим порушенням на інституційному рівні.

Виходячи з результатів нашого дослідження розробимо теоретичну модель удосконаленої системи фінансової розвідки України шляхом імплементації зарубіжного досвіду (рис. 3.4).

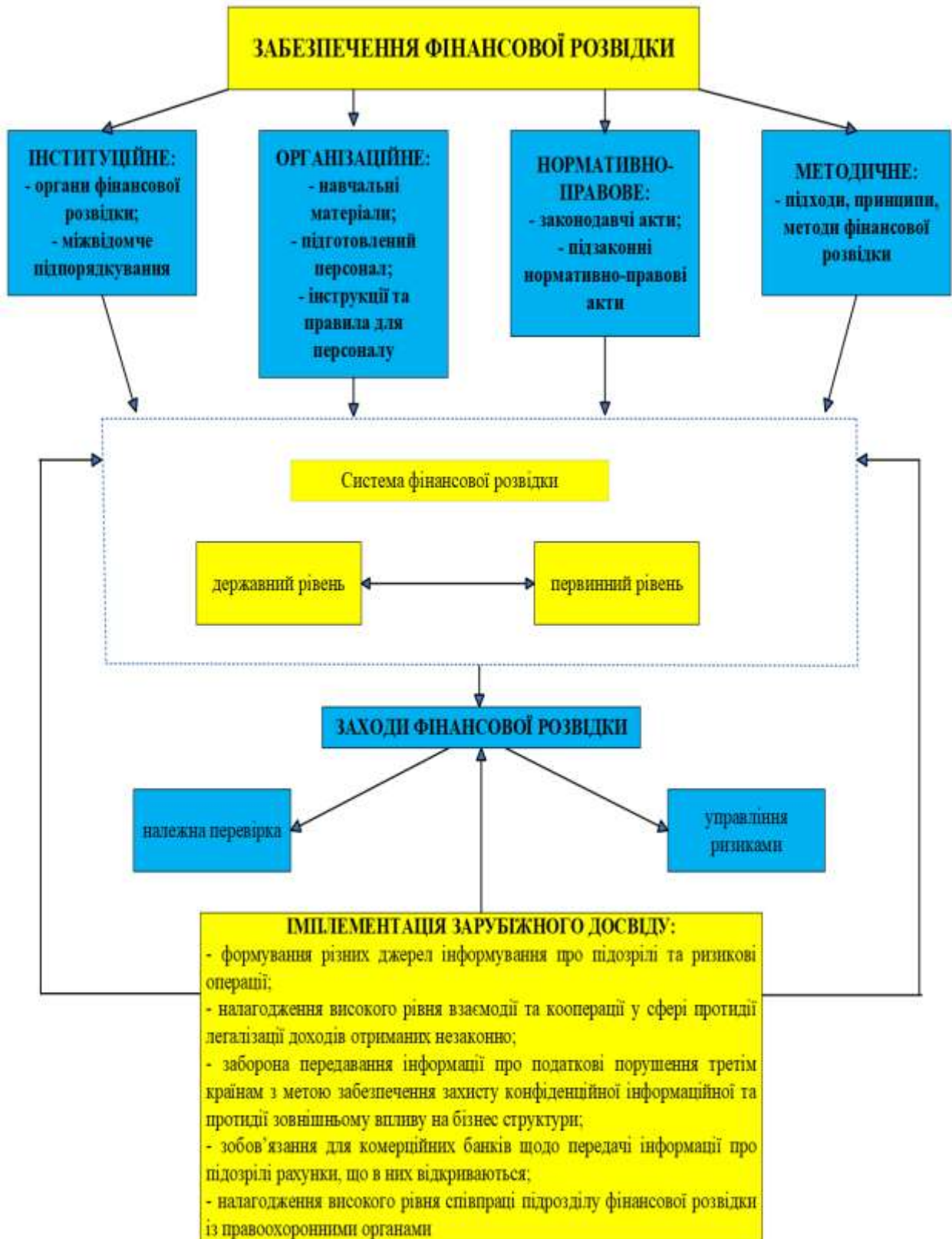

Рис. 3.4. Теоретична модель фінансової розвідки України

Сформована теоретична модель фінансової розвідки України із врахуванням зарубіжного досвіду такої діяльності сприятиме максимально швидкій переорієнтації відповідно до євроінтеграційних вимог. Водночас, імплементація зарубіжного досвіду сприятиме підвищенню ефективності системи фінансової розвідки України.

Отож, фінансова розвідка України має значні перспективи та потенціал для розвитку, що в майбутньому тільки сприятиме посиленню фінансової та економічної безпеки держави. Функціонування системи фінансової розвідки в Україні базується на трьох основних компонентах: нормативно-правовому, організаційному та методичному забезпеченні. Ця система операційно діє на двох рівнях – державному та на рівні первинного фінансового моніторингу, проводячи перевірку та моніторинг фінансових операцій для визначення їх законності та відповідності вимогам. Основною метою фінансової розвідки є запобігання загрозам фінансовій та економічній безпеці держави. Важливим аспектом функціонування цієї моделі є оцінка її ефективності, що дозволяє оперативно підвищити її переваги та виправити недоліки, виявлені під час функціонування.

Висновки до розділу 3

Проведено аналіз зарубіжного досвіду організації системи фінансової розвідки. В результаті чого встановлено, що більшість моделей фінансової розвідки перебувають у підпорядкуванні Міністерства фінансів та Міністерства юстиції як головних контролюючих органів. В той час як менша частина таких моделей передбачає підпорядкування Національній поліції. Також було проведено порівняльний аналіз основних інституційних особливостей фінансової розвідки в різних країнах світу. Визначено, що модель фінансової розвідки в Україні схиляється більше до адміністративного підходу, що значною мірою визначає сферу повноважень та відповідальності підрозділу фінансової розвідки. На основі результатів

проведеного аналізу визначено ключові переваги в організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні: створення різних джерел отримання інформації про підозрілі та ризикові фінансові операції; налагодження високого рівня співпраці та кооперації у сфері боротьби з легалізацією незаконно набутих доходів; заборона передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам для забезпечення захисту конфіденційної інформації та запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури; зобов'язання для комерційних банків надавати інформацію про підозрілі банківські рахунки, відкриті в них; встановлення високого рівня співпраці підрозділу фінансової розвідки із правоохоронними органами.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що важливим фактором у вдосконаленні системи фінансової розвідки держави є налагодження міжнародного співробітництва та обміну досвідом. Основним аспектом такої співпраці повинна бути створена спільна інформаційна база даних, перелік осіб, які потенційно можуть бути включені до групи ризику для здійснення незаконних операцій та махінацій, а також доступ до списку сумнівних операцій. Більш того, необхідно забезпечити ефективну співпрацю між правоохоронними та іншими зацікавленими органами на рівні окремих країн. Розроблено механізми взаємодії суб'єктів протидії легалізації незаконних доходів на національному та міжнародному рівнях.

Запропоновано теоретичну модель фінансової розвідки, яка ґрунтується на використанні світового досвіду. Модель передбачає інституційне, організаційне, нормативно-правове та методичне забезпечення фінансової розвідки, а основні заходи фінансової розвідки ґрунтуються на застосуванні ключових переваг міжнародного досвіду. Відповідно, сформована теоретична модель фінансової розвідки України із врахуванням зарубіжного досвіду сприятиме максимально швидкій переорієнтації відповідно до євроінтеграційних вимог. Водночас, імплементація зарубіжного досвіду сприятиме підвищенню ефективності системи фінансової розвідки України.

ВИСНОВКИ

Обґрунтовано доцільність дослідження перспектив розвитку фінансової розвідки як безпекової діяльності, яка сприяє протидії фінансовим загрозам та зміцненню фінансової та економічної безпеки держави.

В результаті проведеного аналізу уточнено теоретичний зміст фінансової розвідки як безпекової діяльності, що полягає у: виявленні підозрілих дій; дотриманні правових норм; зменшенні ризиків; захисті фінансових систем. Виокремлено основні ключові ознаки фінансової розвідки як безпекової діяльності: виявлення підозрілих транзакцій; запобігання відмиванню грошей; боротьба з фінансуванням тероризму; забезпечення дотримання регулятивних вимог; оцінка та зменшення ризиків; обмін даними та міжнародне співробітництво; підвищення національної безпеки; інструмент для проведення розслідувань; моніторинг дотримання.

На основі аналізу підходів до трактування поняття «фінансова розвідка», «фінансовий моніторинг» зроблено висновок, що окреслені терміни мають однаків сутнісний зміст, а їх вживання обмовлено усталеними практиками. Встановлено, що більш доцільним є вживання терміну «фінансова розвідка», оскільки розвідка полягає у зборі та ґрунтовному аналізі даних, натомість моніторинг передбачає збір та первинний аналіз даних.

Реалізовано компаративний аналіз особливостей законодавства різних країн у сфері фінансової розвідки. На основі аналізу виокремлено основні переваги організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні: розробка різних джерел інформації щодо сумнівних та ризикових фінансових операцій; встановлення високого рівня співпраці та кооперації у боротьбі з легалізацією незаконно набутих доходів; обмеження передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам з метою захисту конфіденційності і запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури; вимога до комерційних банків про надання інформації про підозрілі банківські рахунки, що в них відкриваються; встановлення

високого рівня співпраці між фінансовою розвідкою та правоохоронними органами.

Визначено основні критерії для операцій, які підлягають фінансовому контролю. Такі операції зазвичай отримують статус порогових. Для криптовалют встановлено трохи відмінні порогові суми, що дозволяють здійснювати фінансовий моніторинг і контролювати різні типи операцій, здійснюваних суб'єктами. Також встановлено перелік операцій, що потенційно можуть потрапити під фінансовий моніторинг та контроль, серед яких зарахування/переказ коштів; фінансові операції політично значущих осіб, членів їхньої сім'ї/пов'язаних осіб; фінансові операції з переказу коштів за кордон, зокрема до офшорів; фінансові операції з готівкою.

Здійснено аналіз фінансової розвідки України крізь призму макроекономічних показників: індекс сприйняття корупції; рівень тіньової економіки; індекс легкості ведення бізнесу. Зроблено висновок про необхідність інтенсифікації діяльності суб'єктів фінансового моніторингу, оскільки реалізований аналіз встановив негативну динаміку тінізації економіки; індекс сприйняття корупції в Україні демонструє стабільний тренд, проте його значення є незадовільним у порівнянні з іншими державами світу; негативну тенденцію демонструє індекс легкості ведення бізнесу.

Проаналізовано основні показники діяльності підрозділу фінансової розвідки України, а саме: кількість отриманих ДФМ повідомлень про фінансові операції; загальна кількість переданих ДФМ матеріалів до правоохоронних органів; кількість узагальнених матеріалів; кількість додатково узагальнених матеріалів. На підставі проведеного аналізу можна зазначити, що ефективність системи фінансової розвідки є задовільною.

В результаті оцінки системи фінансової розвідки України варто зробити висновок про її задовільну ефективність, проте застосований системний підхід засвідчує необхідність інтенсифікації фінансової розвідки, що підтверджують значення розрахованих макроекономічних показників.

Дослідивши механізм впливу фінансової розвідки на фінансову та економічну безпеку держави зроблено висновок, що недоліком вітчизняної системи фінансової розвідки та, відповідно – уповноваженого органу є недостатня кількість повноважень відповідно до чинного законодавства, що суттєво обмежує її функціональну ефективність. Більш того, певні види правопорушень не належать до юрисдикції Держаної служби фінансового моніторингу та не є об'єктом фінансової розвідки, а саме: ухиляння та уникнення сплати податків; прояви корупції на усіх рівнях влади; зловживання службовим становищем; орган фінансової розвідки не має широких контрольних повноважень, що ускладнює збір інформації про фінансові порушення. Зроблено висновок, що розширення повноважень підрозділу фінансової розвідки суттєво підсилить діяльність щодо забезпечення фінансової та економічної безпеки держави.

На основі результатів проведеного аналізу визначено ключові переваги в організації фінансової розвідки, які можуть бути використані в Україні: створення різних джерел отримання інформації про підозрілі та ризикові фінансові операції; налагодження високого рівня співпраці та кооперації у сфері боротьби з легалізацією незаконно набутих доходів; заборона передачі інформації про порушення податкового законодавства третім країнам для забезпечення захисту конфіденційної інформації та запобігання зовнішньому впливу на бізнесові структури; зобов'язання для комерційних банків надавати інформацію про підозрілі банківські рахунки, відкриті в них; встановлення високого рівня співпраці підрозділу фінансової розвідки із правоохоронними органами.

Розроблено теоретичну модель фінансової розвідки, яка ґрунтується на використанні світового досвіду. Стверджується, що сформована теоретична модель фінансової розвідки України із врахуванням зарубіжного досвіду сприятиме максимально швидкій переорієнтації відповідно до євроінтеграційних вимог. Водночас, імплементація зарубіжного досвіду сприятиме підвищенню ефективності системи фінансової розвідки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., & Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4 (45), 202–210. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.45.2022.3838>
2. Schneider Friedrich. Size and Development of the Shadow Economy of 31 European and 5 other OECD Countries from 2003 to 2015: *Different Developments*. URL: <http://www.econ.jku.at/members/>.
3. Балануца О. О. Особливості формування системи фінансового моніторингу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 38–40.
4. Бисага К. В. Національна система запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення України: етапи становлення й розвитку. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2016. № 1 (53). С. 37–49.
5. Васильченко З. М. Управління проблемними активами банків у міжнародній практиці. URL: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1006> (дата звернення: 03.12.2023).
6. Возняковська Х. А. Фінансовий моніторинг як інструмент протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету*. 2012. № 1. С. 79–90.
7. Гаврилишин А. П. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Організаційно-правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення і перспективи розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції*. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. 588 с.

8. Гаєвський І. М. Відмивання коштів і корупція: співвідношення та аналіз взаємозв'язків. *Публічне право*. 2014. № 3. С. 78–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2014_3_13
9. Гаєвський І. М. Національна система фінансового моніторингу як компонент національної безпеки України: правові аспекти. *Публічне право*. 2015. № 4. С. 33–40.
10. Глущенко О. О., Семеген І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. Львів: Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ, 2015. 429 с.
11. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI:10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16
12. Гришова І. Ю., Гнатєва Т. М. Управління ризиками у контексті стратегії антикризового управління. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 3. С. 32–40.
13. Гулько Л. Г. Організаційно-економічний механізм фінансового моніторингу в суб'єктів первинного фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 863–866.
14. Д'яконова І. І., Шиян Д. В. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 1(34). С. 10–17.
15. Дмитренко Е. С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального кодексу України. *Науковий часопис Національної академії прокуратору України*. 2014. № 1. С. 43–49.
16. Дяченко О. П. Імплементация зарубіжного досвіду щодо формування антикорупційної політики України. *Інвестиції: практика і досвід*. 2017. № 17. С. 17–20.

17. Єрмоленко О.А., Лисьонкова Н.М., Фінансовий моніторинг в Україні / О.А. Єрмоленко, Н.М. Лисьонкова. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2012. № 37. С. 23-26.
18. Задоя А. О., Ткаченко І. П. Фінансовий моніторинг: перспективи впровадження та проблеми реалізації. *Економічний вісник НГУ*. 2015. № 2. С. 59–65.
19. Звіти про діяльність. Офіційний веб-сайт Державної служби фінансового моніторингу України. URL: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=83&lang=uk (дата звернення: 07.12.2023).
20. Коваленко В. В., Дмитров С. О., Єжов А. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми: УАБС НБУ, 2017. 140 с.
21. Копиця І. М., Смагло О.В. Зарубіжний досвід організації системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*, 2013. №2. С. 240–245.
22. Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. Економічна безпека: навч. посібник. Київ: КНУВС, 2012. 400 с.
23. Кравчук А.О. Тіньові аспекти економіки України в податковому секторі. *Український журнал прикладної економіки*. Тернопільський національний економічний університет, 2016. Том 1. № 3. С. 79–86.
24. Красноручський О. О., Гришова І.Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінки в системі економічної безпеки. *Проблеми і перспективи економіки та управління* : науковий журнал. 2015. № 4 (4). С. 40–46.
25. Куришко О. О. Принципи системи фінансового моніторингу. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*: збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29

- жовтня 2015 р.): у 2 т. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. Т. 1. С. 117–120.
26. Куришко О.О. Особливості розвитку Системи фінансового моніторингу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 267–275.
 27. Матеріали офіційного сайту Державної служби фінансового моніторингу України. ДСФМ – веб-сайт. URL: <http://sdfm.gov.ua> (дата звертання: 10.03.2023).
 28. Матеріали офіційного сайту Міністерства фінансів. Мінфін – веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/> (дата звернення: 15.11.2023).
 29. Наумов О.Б., Жиляєв І.Б., Наумова Л.М. Інституційні детермінанти й стратегічні напрями економічного розвитку національного господарства. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 5. С. 89–95.
 30. Павлов Д. М. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму як фактор забезпечення економічної безпеки держави та протидії корупції: теоретико-правовий аспект. *Публічне право*. 2017. № 1. С. 33–40.
 31. Патюта І. М. Державний фінансовий моніторинг у контексті регулювання банківського сектору. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 4. С. 48–51.
 32. Петрук О.М., Левківська К.Д. Особливості розвитку системи фінансового моніторингу. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2013. № 2. С. 288–292.
 33. Про Державну службу фінансового моніторингу України: Положення затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015-%D0%BF#Text>.
 34. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>

35. Романько П.С. Національна система фінансового моніторингу: шляхи становлення та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 3. С. 224–228.
36. Світлична В. Ю., Світлична Т. І. Врахування факторів ризику в процесі здійснення фінансового моніторингу. *Комунальне господарство міст*. Серія «Економічні науки». 2013. № 111. С. 152–159.
37. Сербина О. Г., Минакова К. С. Становлення системи фінансового моніторингу в Україні. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07)(1). С. 125–128.
38. Стечишин Т. Б. Проблеми формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2014. №8. С. 183–187. – URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_08/311.pdf
39. Тесленко В. І. Становлення національної системи фінансового моніторингу та її роль у боротьбі з організованою злочинністю. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 280–287.
40. Фінансовий моніторинг та його основні завдання. Асоціація юридичних клінік України : веб-сайт. URL: <https://legalclinics.in.ua/consult/consultation-07-12-2021/>
41. Франчук В. І. Концептуальний підхід до забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання. *Комунальне господарство міст*. 2013. № 108. С. 271–179.
42. Хвалінський С. О. Оцінка критеріїв ризику відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні в умовах глобалізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2014. №7. С. 156–159. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2014_7\(1\)__43.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2014_7(1)__43.pdf)